

<https://jas.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Applied Sociology

E-ISSN: 2322-343X

Vol. 36, Issue 4, No.100, 2025, pp 23-46

Received: 01.01.2025 Accepted: 17.05.2025

Research Paper

The Relationship between Experience of Friendship before Marriage and Attitude towards Divorce: A Study of Married Women in Tehran

Marjan Rashvand Sorkhkouleh

Assistant professor, Department of Demography, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
m.rashvand@atu.ac.ir

Fatemeh Vojdani*

Associate professor, Department of Islamic Thought, Faculty of Theology and Religious Studies, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran
f_vojdani@sbu.ac.ir

Introduction

The increasing instability of family structures is a significant societal concern that warrants thorough investigation. One aspect worth exploring is how individuals navigated their singlehood in the past and how these experiences influence marriage and cohabitation. This research aimed to examine the relationships among various factors, including friendship experiences, emotional attachment, desire for diversity, mistrust, and attitude toward divorce among married women.

Materials & Methods

This research utilized a cross-sectional survey design with a descriptive-correlational approach. The statistical population consisted of married women aged 20 to 39 years residing in the 3rd, 13th, and 16th districts of Tehran. The sample size was determined to be 383 participants using Cochran's formula. A combination of multi-stage and simple random sampling methods was employed. In this study, the independent variables included friendship experience, emotional attachment, distrust, desire for diversity, age, employment status, and education level. The dependent variable was attitude toward divorce. The Pearson correlation coefficient was applied to examine the bivariate relationships between the dependent variable (a pseudo-interval measure of attitude toward divorce) and the independent variables (which were on interval and pseudo-interval scales and included emotional attachment, distrust, desire for diversity, age, and education). To assess the bivariate relationships between the dependent variable and the nominal variables of employment status and friendship experience (which were on a two-choice scale), a T-test for independent samples was conducted. Additionally, multivariate linear regression analysis was used to explore the relationships between the dependent variable and independent variables.

Discussion of Results & Conclusion

The results indicated that friendship experience, emotional attachment, desire for diversity, distrust, and employment status significantly influenced positive attitude toward divorce. Notably, a significant negative relationship was found between emotional attachment and attitude toward divorce, suggesting that as emotional attachment decreased, attitude toward divorce among married women became more positive. Additionally, the research revealed that higher levels of distrust towards spouses correlated with more favorable attitude toward divorce. Another significant finding was the relationship between an increased desire for diversity and positive attitude toward divorce among women. Overall, issues related to sexuality and intimacy played a crucial role in dissatisfaction between couples and contributed to instability in their relationships, with sexual diversity being a key factor. Moreover, the study found a significant difference in average attitude toward divorce between individuals who had friendship experiences with the opposite sex and those who did not. Specifically, those with such friendships exhibited higher average scores for attitude toward divorce. To further explore this finding, the research examined the impact of "friendship experience" on emotional attachment, distrust, and desire for diversity. The analysis revealed that

* Corresponding author

Vojdani, F., & Rashvand Sorkhkouleh, M. (2025). The relationship between experience of friendship before marriage and attitude towards divorce: A study of married women in Tehran. *Journal of Applied Sociology*, 36(4), 23-46.
<https://doi.org/10.22108/jas.2025.143798.2595>

2322-343x / © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/jas.2025.143798.2595>

friendship experience significantly affected emotional attachment, distrust, and desire for diversity. Consequently, it could be concluded that individuals with friendship experiences tended to have lower emotional attachment, greater distrust, and a higher desire for diversity. Therefore, having friendship experience significantly influenced positive attitude toward divorce, both directly and indirectly, through its effects on the other three variables. Regarding contextual factors, no statistically significant relationship was observed between age or education and attitude toward divorce. However, a notable difference was found between the average attitude of employed and unemployed individuals; specifically, employed women exhibited a more positive attitude toward divorce compared to their unemployed counterparts. While women's employment could contribute to family stability and economic growth, it could also pose risks to the family foundation if not approached with care. It is crucial to provide essential training for young couples during marriage preparation to help men learn effective ways to attract and support their wives. Given the increasing employment and financial independence of many women today, meeting their economic needs alone is no longer sufficient to ensure their commitment to family life. Additionally, women should appreciate the emotional aspects of relationships. Human needs extend beyond mere economic support; the need for intimacy and affection becomes increasingly vital over time. This study found that women with a friendship experience, lower emotional attachment, higher distrust, and a desire for diversity combined with

employment status tended to have the most positive attitude toward divorce. This finding enhances our understanding of the long-term consequences of friendships and relationships prior to marriage. It offers valuable insights for cultural and educational institutions aimed at raising awareness among adolescents and young people, particularly in modifying their interaction patterns with the opposite sex. Many young girls in open relationships tend to focus on short-term benefits (such as fulfilling immediate needs) and may be unaware of the potential long-term consequences due to their lack of experience. An effective approach can involve sharing the lived experiences of individuals, who have faced negative long-term outcomes from open relationships. Additionally, this study highlighted the deeper dimensions of incompatibility and divorce, underscoring the need for accessible counseling services for couples whose marriages may be at risk due to previous unfavorable experiences. To mitigate the risk of divorce, couples considering marriage should first develop a greater awareness of how each other's past experiences may impact their future together, enabling them to make informed decisions about selecting a life partner. If they are committed to marriage, proactive measures should be implemented to address and reduce these negative effects, thereby decreasing the likelihood of divorce in the future.

Keywords: Attitude towards Divorce, Experience of Friendship, Emotional Belonging, Mistrust, Desire for Diversity.

مقاله پژوهشی

رابطه تجربه دوستی قبل از ازدواج با نگرش به طلاق: مطالعه زنان متأهل شهر تهران

مرجان رشوند سرخکوله، استادیار، گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

m.rashvand@atu.ac.ir

فاطمه وجدانی^{ID}، دانشیار، گروه معارف اسلامی، دانشکده الهیات و ادیان، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

f_vojdani@sbu.ac.ir

چکیده

روند صعودی بی‌ثباتی و ناپایداری نهاد خانواده، یکی از مسائل مهم جامعه است و نیاز به بررسی دارد. هدف از انجام این پژوهش، بررسی رابطه میان متغیرهای تجربه دوستی، تعلق عاطفی، تمایل به تنوع‌طلبی، بی‌اعتمادی با نگرش به طلاق در میان زنان متأهل است. تحقیق حاضر یک پیمایش مقطعی بوده و دارای ماهیت توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری شامل زنان متأهل ۲۰-۳۹ ساله ساکن شهر تهران در مناطق سه، سیزده و شانزده است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۳ نفر برآورد شد. شیوه نمونه‌گیری ترکیبی از روش‌های طبقه‌بندی چندمرحله‌ای و تصادفی ساده بود. نتایج یافته‌های تحقیق نشان داد که متغیرهای تجربه دوستی، تعلق عاطفی، تمایل به تنوع‌طلبی، بی‌اعتمادی و وضعیت اشتغال به ترتیب بیش‌ترین تأثیر را بر نگرش مثبت به طلاق داشته‌اند. متغیر تعلق عاطفی تأثیر منفی و متغیرهای تمایل به تنوع‌طلبی، بی‌اعتمادی و وضعیت اشتغال تأثیر مستقیم بر نگرش مثبت به طلاق داشتند؛ اما متغیر تجربه دوستی علاوه بر تأثیر مستقیمی که بر نگرش مثبت به طلاق دارد، از طریق غیرمستقیم و از طریق تأثیر بر متغیرهای تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی در نگرش مثبت به طلاق بسیار اثرگذار است. این یافته، از سویی سرخ‌هایی برای نهادهای فرهنگی-تربیتی در ارتباط با آگاهی‌بخشیدن به نوجوانان و جوانان و اصلاح الگوهای تعاملی با جنس مخالف می‌کند و از سوی دیگر، تأمین خدمات مشاوره‌ای را برای زوجینی تأکید می‌کند که به دلیل سوابق نامناسب قبلی، زندگی مشترک آن‌ها در معرض خطر است.

واژه‌های کلیدی: نگرش به طلاق، تجربه دوستی، تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی، تمایل به تنوع‌طلبی

* نویسنده مسئول:

رشوند سرخکوله، مرجان و وجدانی، فاطمه. (۱۴۰۴). رابطه تجربه دوستی قبل از ازدواج با نگرش به طلاق: مطالعه زنان متأهل شهر تهران، جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۶(۴)، ۲۳-۴۶.

<https://doi.org/10.22108/jas.2025.143798.2595>

مقدمه و بیان مسئله

ازدواج موفق و پایدار، علاوه‌براین که خود، عامل آرامش، نشاط و کمال فردی، و نیز سلامت جامعه است، زمینه‌ساز فرزندآوری و سیاست‌های جمعیتی و به‌ویژه، بستری برای تربیت نسل سالم و پویا و مفید برای جامعه است.

در فرهنگ ما تأکید زیادی بر تقدس نهاد خانواده و ضرورت تلاش برای حفاظت از آن وجود دارد؛ باین‌حال، یکی از مسائل جدی کشور در حوزه خانواده، شکستگی پیمان ازدواج و ناپایداری نهاد خانواده است. طبق آمارها در مقایسه با بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ نرخ ثبت طلاق از رقم ۱.۹ به ۲.۱ رسیده است (قورچی بیگی و اقبالی، ۱۳۹۹). همچنین، براساس گزارش مرکز آمار ایران نیز، تعداد طلاق ثبت‌شده با مدت ازدواج کمتر از یک سال، از ۲۱۹۸ طلاق در بهار ۱۳۹۹، با رشد ۳۹ درصدی در تابستان همان سال به ۳۰۶۸ طلاق رسیده است (درگاه ملی آمار، ۱۴۰۰)؛ بنابراین، متأسفانه میزان طلاق در کشور ما روبه‌افزایش است.

این مسئله نیاز به بررسی‌های دقیقی دارد تا بتوان مداخله‌های پیشگیرانه و اصلاحی فرهنگی-تربیتی را به‌صورت دقیق‌تری طراحی کرد.

یکی از ملاحظات دراین‌باره، تأثیر عملکرد گذشته افراد (در دوران مجردی) بر ازدواج و زندگی مشترک آنهاست؛ زیرا طبیعت تجارب پیش‌رونده زندگی به‌گونه‌ای است که الگوهای رفتاری تکرارشونده، تأثیرات عمیق و گریزناپذیری بر روح و روان بر جای می‌گذارند و بر تصمیمات و عملکردهای بعدی انسان تأثیر می‌گذارند. به همین نسبت، درباره رفتارهای ناسازگارانه زوجین و حرکت به سمت طلاق نیز می‌توان ریشه‌های آن‌ها را در زندگی افراد در دوره‌های قبلی جست‌وجو کرد و سرنخ‌هایی برای آن یافت (خلج‌آبادی فراهانی، ۱۳۹۱؛ میرزایی و همکاران، ۱۳۹۶). بخشی از این رفتارها، الگوی معاشرت افراد با جنس مخالف در دوره مجردی است.

تغییر نگرش نسبت به ارتباط، معاشرت و دوستی‌های دختر و پسر قبل از ازدواج ازجمله پدیده‌های نوظهوری است

که در سال‌های اخیر توجه پژوهشگران اجتماعی را به خود جلب کرده است (بهروزیان و حسنوند، ۱۳۹۵). پژوهش‌های درخور توجهی در این ارتباط انجام شده است. برخی تحقیقات پیامدهای روحی-روانی روابط آزاد عاطفی و جنسی میان جوانان را بررسی کرده و نشان داده‌اند که به‌ویژه روابط پیشرفته پیش از ازدواج منجر به ترس، بی‌زاری، عدم اعتماد به نفس، کج‌خلقی و احساس گناه می‌شود (آقامحمدیان شعراب و نیمروزی، ۱۳۸۵). برخی دیگر از محققان تأثیر دوستی‌ها و روابط خارج از چارچوب ازدواج را بر خود ازدواج بررسی کرده و دریافته‌اند که داشتن روابط قبل از ازدواج، موجب بدبینی به جنس مخالف (شیخ‌دارانی و همکاران، ۱۳۸۷؛ قادرزاده و همکاران، ۱۳۹۶)، کم‌اهمیت تلقی کردن ازدواج (خلج‌آبادی فراهانی، ۱۴۰۰)، کاهش گرایش به ازدواج (قنبری برزبان و همکاران، ۱۳۹۷) و بالارفتن سن ازدواج (خلج‌آبادی فراهانی و شجاعی، ۱۳۹۲؛ Gaughan, 2002) می‌شود.

باین‌حال، تعداد درخور توجهی از جوانان ما درگیر دوستی‌های دختر و پسر و حتی روابط پیشرفته و جنسی قبل از ازدواج هستند. در تهران بین ۲۰ تا ۶۰ درصد افراد گروه سنی ۱۸-۱۴ سال بیشتر به‌طور پنهانی و بدون رضایت خانواده ارتباط عاطفی و ارتباط پیشرفته (رابطه فیزیکی و جنسی) برقرار می‌کنند (خلج‌آبادی فراهانی و دیگران، ۱۳۹۲). نتایج یک فراتحلیل بر روی پژوهش‌های اجراشده بین سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۸ نیز شیوع روابط جنسی قبل از ازدواج را در بین زنان از ۳.۴ تا ۳۹ درصد و در میان پسران از ۱۸.۱ تا ۴۵ درصد نشان داده است (Khalajabadi-Farahani, 2020) که با آسیب‌های فردی و اجتماعی وسیعی همراه خواهد بود.

به نظر می‌رسد که این روابط علاوه بر تأثیری که بر روح و روان افراد و نیز، بر اصل ازدواج و تشکیل خانواده می‌گذارد، می‌تواند پیامدهای بلندمدت‌تری نیز داشته باشد و بر کیفیت زندگی مشترک پس از ازدواج نیز تا سال‌های سال تأثیر بگذارد. برخی محققان به پیامدهایی همچون بی‌اعتمادی متقابل (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۰)، سازگاری زناشویی کمتر با

همسر (ملک‌عسگر و همکاران، ۱۳۹۶) و خیانت زناشویی (نژادکریم و همکاران، ۱۳۹۵؛ قادرزاده و همکاران، ۱۳۹۶؛ Treas & Giesen, اشاره کرده‌اند. این مسئله نیاز به بررسی‌های دقیق‌تری دارد. اینکه تعامل عاطفی و جنسی این افراد با همسرشان چه آسیب‌هایی می‌بیند، نیازها و مطالبات آن‌ها چه تغییری می‌کند، اینکه آیا جدیت این آسیب‌ها می‌تواند تا حدی باشد که تهدیدکننده زندگی مشترک باشد یا خیر، نکته‌ای است که باید مطالعه شود. این تحقیق در همین راستا صورت گرفته است. هدف پژوهش، بررسی رابطه میان متغیرهای تجربه دوستی، تعلق عاطفی، تمایل به تنوع‌طلبی و بی‌اعتمادی با نگرش به طلاق در میان زنان متأهل بوده است. نتایج این تحقیقات می‌تواند از سویی ابعاد جدیدتری از تأثیرات و پیامدهای دوستی‌ها و روابط خارج از چارچوب ازدواج را برای دغدغه‌مندان فرهنگی- تربیتی روشن کند و از سوی دیگر، نکاتی را راجع به عوامل تهدیدکننده خانواده و ریشه‌یابی طلاق در اختیار دغدغه‌مندان قرار دهد.

پیشینه پژوهش

درباره تأثیرات روابط دوستی در دوره قبل از ازدواج بر زندگی دوران تأهل می‌توان به این تحقیقات انجام‌شده اشاره کرد: آقامحمدی شهرباف و نیمروزی (۱۳۸۵) با بررسی دانشجویان زن دانشگاه فردوسی که دارای تجربه رابطه جنسی غیررسمی پیش از ازدواج بوده‌اند، دریافتند که نیمی از آن‌ها از زندگی زناشویی خود رضایت داشته و نیمی گفته‌اند که این روابط بر زندگی زناشویی آنان تأثیر منفی داشته است. نیمی از افراد پس از برقراری ارتباط غیررسمی دچار احساس گناه، سرزنش فوری، ترس، بی‌زاری، افسردگی و عدم اعتماد به نفس شده‌اند. البته به‌طور کلی، آزمودنی‌ها رابطه جنسی قبل از ازدواج را به‌عنوان عاملی برای تجربه و آگاهی پذیرفته‌اند و گفته‌اند که عدم ارتباط، آن‌ها را گوشه‌گیر می‌کند. موسوی (۱۳۸۴) نیز تأثیر روابط قبل از ازدواج را بر تعارضات زناشویی در دانشجویان شهر تهران بررسی کرد و دریافت که

تعارضات زناشویی و کاهش همکاری زوجین در دانشجویانی که قبل از ازدواج رابطه (با همسر کنونی) داشته‌اند، در مقایسه با دانشجویانی که رابطه نداشته‌اند، کمتر است. در تحقیق دیگری، آقامحمدیان شهرباف و همکاران (۱۳۸۸) دریافتند که رضایت جنسی در بین افرادی که رابطه دوستی بدون رابطه جنسی داشته‌اند، بیشتر از افرادی است که رابطه جنسی داشتند. از طرف دیگر، نژادکریم و همکاران (۱۳۹۵) دریافتند که تجربه روابط پیش از ازدواج با خیانت رابطه معناداری دارد. ملک‌عسگر و همکاران (۱۳۹۶) نیز رابطه میان سطوح مختلف روابط پیش از ازدواج را با میزان سازگاری زناشویی زوجین بررسی کردند و دریافتند که سازگاری زناشویی افراد با روابط پیشرفته و متعدد، کمتر از افرادی است که پیش از ازدواج رابطه‌ای نداشته‌اند یا روابط محدودی با نظارت والدین تجربه کرده‌اند. قادرزاده و همکاران (۱۳۹۶) نیز نشان داده‌اند که تجربه رابطه جنسی قبل از ازدواج پیامدهایی چون تنوع‌طلبی، بی‌وفایی، بی‌اعتمادی و اختلافات خانوادگی دارد.

برخی محققان نیز صرفاً «دیدگاه» جوانان را در این باره مطالعه کرده‌اند؛ برای نمونه، خلیج‌آبادی فراهانی و شجاعی (۱۳۹۲) دیدگاه دانشجویان را به معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج و تأثیر آن در کیفیت ازدواج و رضایت زناشویی بررسی کردند. نتایج نشان داد که حدود ۴۳٪ دانشجویان معتقدند که معاشرت قبل از ازدواج با کاهش رضایت زناشویی در زوجین همراه خواهد بود و ۵۸ درصد دانشجویان، معاشرت پیشرفته قبل از ازدواج با جنس مخالف را با کاهش رضایت زناشویی مرتبط می‌دانستند. در این تحقیق جوانان با خانواده‌مدرن، غیرمذهبی و موافق این روابط، افرادی که دوستانشان موافق این معاشرت‌ها بودند، افرادی با تجربه مصرف سیگار، الکل و درآمد بالاتر در مقایسه با افراد دیگر بودند، بیشتر به تأثیرات مثبت این معاشرت‌ها در ازدواج و کیفیت روابط زناشویی معتقد بودند.

در زمینه ارتباط میان این‌گونه روابط با رخداد طلاق، خلیج‌آبادی فراهانی (۱۳۹۱) تأثیر معاشرت قبل از ازدواج با

جنس مخالف را بر احتمال طلاق بررسی کرد و دریافت که احتمال خام طلاق در کسانی که قبل از ازدواج روابط پیشرفته با همسرشان داشته‌اند، ۳.۱۸ برابر بیشتر از افرادی است که تجربه فوق را نداشته‌اند و احتمال خام طلاق در کسانی که روابط پیشرفته با غیر همسر داشته‌اند، ۳.۶۳ برابر بیشتر از افرادی است که چنین تجربه‌ای نداشته‌اند.

در زمینه مسائل عاطفی و طلاق، رضایی و همکاران (۱۳۹۶) دریافتند که عدم اختصاص زمان کافی برای ابراز علاقه و محبت به خانواده، ازدواج بدون عشق و علاقه و مشکلات عاطفی حل‌نشده قبلی (همچون فاش‌شدن رابطه قبلی همسر و چالش‌های ناشی از آن) از جمله دلایل اقدام به طلاق است.

طبق تحقیقات، اختلاف در مسائل زناشویی و جنسی، تنوع‌طلبی (باس و شاکلفورد، به نقل از کفاشی و سرآبادانی، ۱۳۹۳)، فقدان عشق و مشکلات عاطفی (Chlen & Mustaffa, 2008)، عدم تأمین نیازهای عاطفی، نارضایتی جنسی و بی‌اعتمادی از جمله علل طلاق هستند (باستانی و همکاران، ۱۳۹۰؛ 1992 Kitson & Holmes)، مؤذن و صداقتی‌فرد (۱۴۰۲) نیز رابطه میان ارتباط پیش از ازدواج را با تنوع‌طلبی و طلاق دانشجویان متأهل و مطلقه بررسی کردند و دریافتند که ارتباط پیش از ازدواج می‌تواند تمایلات تنوع‌طلبی را در افراد بالا ببرد و به تعارضات زناشویی و طلاق منجر شود. برخی دیگر از تحقیقات نیز نشان داده‌اند که روابط پیش از ازدواج بر کیفیت زناشویی و رضایت زناشویی تأثیرات منفی می‌گذارد (2009 Strauss, 2012 Legkauskas & Stankeviciene)، زوج‌هایی که در دوره پیش از ازدواج از الگوهای تعاملی درستی برخوردار نیستند و به‌ویژه آن‌هایی که با عواطف منفی وارد رابطه جدید و ازدواج می‌شوند، با مشکلات متعددی روبه‌رو می‌شوند و بیشتر دچار اختلافات زناشویی هستند (Fowers et al., 1996). این افراد رضایت زناشویی پایین‌تری دارند و ریسک طلاق برای آن‌ها بالاتر است (Jose et al., 2010; Nazio, 2008; Webster et al., 1995; Manning & Cohen, 2012; سایر

تحقیقات نیز نشان داده‌اند که افرادی که قبل از ازدواج رابطه جنسی دارند، در زندگی زناشویی از کسانی که این رابطه را ندارند، موفقیت کمتری دارند (Brown, 2005). زوجینی که قبل از ازدواج رسمی با یکدیگر رابطه جنسی داشته‌اند، حتی اگر ارزش‌های جنسی و مذهبی خود را رعایت کنند، باز هم احتمال خیانت زناشویی تا ۳۹ درصد افزایش می‌یابد (Treas & Giesen, 2000) و زندگی آن‌ها بیشتر در معرض ازهم‌پاشیدگی و طلاق است (Berrington & Diamond, 1999). باتوجه‌به تحقیقات انجام‌شده، تاکنون بخش‌هایی از تأثیرات روابط قبل از ازدواج بر کیفیت زندگی پس از ازدواج بررسی شده است که البته عمدتاً مربوط به تجربه روابط جنسی بوده است. همچنین اینکه تا چه حد این افت کیفیت زندگی می‌تواند زوجین را به سمت طلاق و پایان‌دادن به زندگی مشترک سوق دهد، کمتر بررسی شده است؛ به‌علاوه به نظر می‌رسد که ابعاد و جزئیات این تأثیرگذاری، دارای ابهاماتی است که می‌توان با انجام پژوهش جدید، آن‌ها را روشن‌تر ساخت و اطلاعاتی روزآمد را در اختیار دغدغه‌مندان فرهنگی-تربیتی قرار داد.

مبانی و چارچوب نظری

نظریه مبادله اجتماعی^۱، روابط و کنش‌های میان زن و شوهر را از دیدگاه سود و هزینه می‌نگرد و معتقد است که انسان‌ها تنها زمانی وارد رابطه می‌شوند و در آن باقی می‌مانند که سود یا پاداشی اعم از عشق، محبت، پول، امنیت و... در آن رابطه دریافت کنند که بیش از هزینه‌هایش باشد. مطابق با این نظریه، وقتی یکی از زوجین سودی را دریافت نمی‌کند که در رابطه زناشویی انتظار دارد و به‌راحتی نیز از این سود چشم‌پوشی نمی‌کند، درخواست طلاق می‌کند و موجب به‌هم زدن مبادله بین زن و شوهر می‌شود. عدم برابری هزینه و پاداش برای زوجین اساس نابرابری در مبادله (زناشویی) را به همراه دارد، فرد به رفتاری پرخاشگرانه تمایل پیدا می‌کند و سرانجام به درخواست طلاق روی می‌آورد (فرخی و مرادی، ۱۴۰۰: ۸۳)؛

¹ Social Exchange Theory

بنابراین، این نظریه می‌تواند توضیح دهد که چرا زمانی که افراد احساس کنند که هزینه‌های عاطفی و اجتماعی رابطه از پاداش‌ها بیشتر است، احتمال پایان رابطه افزایش می‌یابد.

این نظریه بیان می‌کند که روابط انسانی براساس سود و زیان تحلیل می‌شوند و زمانی که بی‌اعتمادی در رابطه افزایش یابد، افراد ماندن در رابطه را زیان‌آور تلقی می‌کنند. در شرایطی که بی‌اعتمادی شکل بگیرد، فرد به دنبال گزینه‌های جایگزین می‌گردد و احتمالاً نگرش مثبت‌تری به طلاق خواهد داشت.

یکی دیگر از نظریات در این خصوص نظریه سرمایه اجتماعی^۱ است. جیمز سمیوئل کلمن^۲ از اولین کاربران اصطلاح سرمایه اجتماعی در بنیاد نظریه‌های اجتماعی معتقد است که در هر رابطه و کنش مبتنی بر اعتماد، حداقل دو جزء اعتمادکننده و اعتمادشونده وجود دارد که هر دو هدفمند بوده و به دنبال ارضای نیازهای خود هستند. طرف اعتمادکننده باید تصمیم بگیرد که با دیگری وارد معامله شود یا نه (یعنی خطر را بپذیرد یا نه) و طرف اعتمادشونده نیز باید بین حفظ اعتماد یا شکستن آن دست به انتخاب بزند؛ بنابراین، رابطه مبتنی بر اعتماد، رابطه‌ای دوجانبه است که مبتنی بر اصل به حداکثر رساندن فایده در شرایط مخاطره قرار دارد (کلمن، ۱۳۹۰: ۲۷۱). از نظر کلمن کنشگران موجوداتی عقلانی هستند و اعتمادکننده بالقوه باید بین اعتمادکردن و اعتمادنکردن تصمیم‌گیری کند و تنها اگر برای کنشگر، شانس پیروزی در مقایسه با شانس شکست بیشتر باشد، اعتماد خواهد کرد (Coleman, 1988: 105). او برای این کار ابتدا مقداری از منابع را از طرف خود هزینه می‌کند که به‌عنوان هزینه اعتماد در نظر گرفته می‌شود تا بتواند در جریان اعتماد، به سودی متناسب با آن هزینه دست یابد، بنابراین، اگر رابطه اعتمادی، سودآور باشد، اعتماد و روابط اعتمادی بیشتر خواهد شد؛ ولی اگر این رابطه اعتماد سودآور نباشد یا اینکه با ریسک بالا و عدم کسب سود متناسب باشد، آنگاه اعتماد و رابطه اعتمادی کاهش می‌یابد؛ بنابراین، طبق نظریه سرمایه اجتماعی کلمن در بحث طلاق و

روابط عاطفی، کاهش سرمایه اجتماعی می‌تواند به تضعیف اعتماد و افزایش بدبینی منجر شود که در نهایت به فروپاشی روابط ختم می‌شود.

یکی دیگر از نظریات در این خصوص نظریه دلبستگی^۳ است. این نظریه بیان می‌کند که سبک دلبستگی که فرد در کودکی و نوجوانی تجربه می‌کند، تأثیر مستقیمی بر روابط زناشویی او دارد. افراد با دلبستگی ایمن معمولاً به روابط پایبندتر هستند و نگرش منفی‌تری به طلاق دارند؛ درحالی‌که افراد با دلبستگی اجتنابی یا اضطرابی احتمال بیشتری دارد که به طلاق به‌عنوان گزینه مطلوب نگاه کنند؛ بنابراین، کاهش تعلق عاطفی در ازدواج می‌تواند نگرش مثبت‌تری به طلاق ایجاد کند.

از دیگر نظریات به‌کاررفته در این پژوهش نظریه عشق سیال^۴ است. باومن^۵ (2003) در این نظریه بیان می‌کند که در دنیای مدرن، روابط انسانی، شکننده و موقتی شده‌اند و افراد کمتر به تعهدات بلندمدت از جمله ازدواج پایبند هستند. تمایل به تنوع‌طلبی، که ناشی از فرهنگ مصرف‌گرایی مدرن است، باعث می‌شود افراد به طلاق نگرش مثبت‌تری داشته باشند؛ زیرا تغییر و تجربه‌های جدید را به ثبات و تعهد ترجیح می‌دهند.

نظریه یادگیری اجتماعی^۶ رابطه بین تجربه دوستی و نگرش به طلاق را بیان می‌کند. این نظریه بیان می‌کند که انسان‌ها از طریق مشاهده و تجربه، الگوهای رفتاری را یاد می‌گیرند. تجربه دوستی با جنس مخالف قبل از ازدواج می‌تواند به یادگیری این نگرش منجر شود که روابط عاطفی موقتی و جایگزین‌پذیر هستند؛ در نتیجه، افرادی که تجربه بیشتری در روابط قبل از ازدواج دارند، ممکن است نگرش مثبت‌تری به طلاق داشته باشند؛ در نهایت با استفاده از نظریه مدرنیزاسیون و نقش‌های جنسیتی^۷ آنتونی گیدنز (1992) و تالکوت پارسونز (1955) می‌توان رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای (سن، وضعیت اشتغال و تحصیلات) و نگرش به طلاق را بیان

³ Attachment Theory

⁴ Liquid Love

⁵ Bauman

⁶ Social Learning Theory

⁷ Modernization and Gender Roles

¹ Social Capital Theory

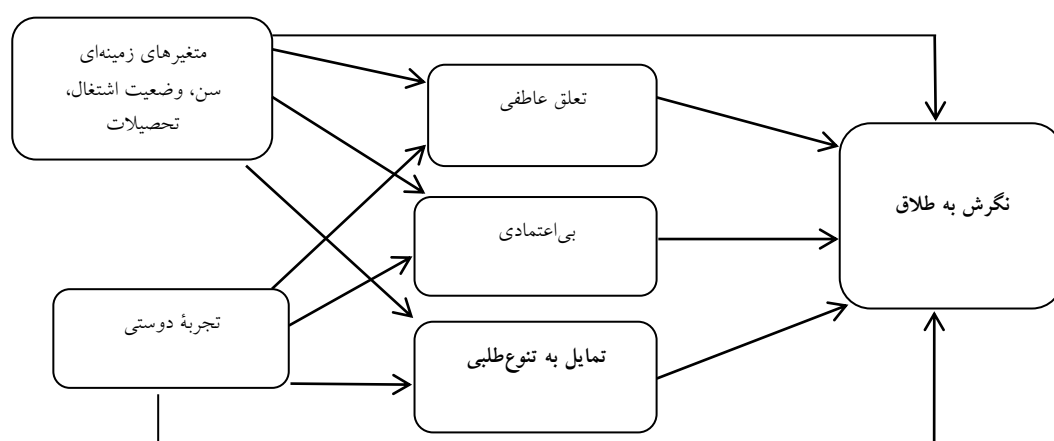
² James Samuel Coleman

کرد. گیدنز در نظریه تحول صمیمیت بیان می‌کند که با پیشرفت مدرنیته، ازدواج کمتر به نهاد سنتی و بیشتر به رابطه مبتنی بر رضایت متقابل تبدیل شده است. پارسونز نیز تأکید دارد که تحصیلات و اشتغال، به‌ویژه در زنان، می‌تواند استقلال فردی را افزایش و نگرش به طلاق را تغییر دهد. افراد تحصیل کرده و شاغل ممکن است نگرش بازتری به طلاق داشته باشند؛ زیرا گزینه‌های بیشتری در زندگی دارند.

براساس نظریات مبادله اجتماعی و سرمایه اجتماعی می‌توان بیان کرد که کاهش اعتماد و بی‌اعتمادی بر نگرش به طلاق تأثیرگذار است. بنا بر نظریه دلبستگی، کاهش تعلق عاطفی در ازدواج می‌تواند نگرش مثبت‌تری به طلاق ایجاد کند؛ بنابراین، می‌توان بیان کرد که کاهش تعلق عاطفی بر

نگرش به طلاق تأثیرگذار است. رابطه بین تمایل به تنوع‌طلبی و نگرش به طلاق توسط نظریه عشق سیال تبیین می‌شود. بر مبنای نظریه یادگیری اجتماعی افرادی که تجربه بیشتری در روابط قبل از ازدواج دارند، ممکن است نگرش مثبت‌تری به طلاق داشته باشند؛ بنابراین، می‌توان بیان کرد که داشتن تجربه دوستی بر نگرش به طلاق تأثیرگذار است. بر مبنای نظریه مدرنیزاسیون و نقش‌های جنسیتی آنتونی گیدنز و تالکوت پارسونز می‌توان رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای (سن، وضعیت اشتغال و تحصیلات) و نگرش به طلاق را تبیین کرد.

باتوجه به مبانی و چارچوب نظری ارائه‌شده متغیرهای مطرح‌شده و نحوه ارتباط آن‌ها و تأثیرگذاری‌شان بر نگرش به طلاق در مدل نظری زیر نشان داده شده است.

نمودار ۱. مدل نظری تحقیق و ارتباط بین متغیرهای تحقیق

Figure 1. The theoretical framework of the study and the relationships among the research variables

بین متغیرهای زمینه‌ای (سن، وضعیت اشتغال و تحصیلات) با نگرش به طلاق رابطه وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش در زمره تحقیقات پیمایش مقطعی بوده و دارای ماهیت توصیفی-همبستگی است. برای گردآوری داده‌ها از ابزار پرسش‌نامه ساخت‌یافته استفاده شده که در سال ۱۴۰۳ به

باتوجه به چارچوب و مدل نظری فوق، در پژوهش حاضر فرضیات زیر مطرح و بررسی شده‌اند:

بین تعلق عاطفی با نگرش به طلاق رابطه وجود دارد؛

بین بی‌اعتمادی با نگرش به طلاق رابطه وجود دارد؛

بین تمایل به تنوع‌طلبی با نگرش به طلاق رابطه وجود دارد؛

بین تجربه دوستی با نگرش به طلاق رابطه وجود دارد؛

انجام رسیده است. برای بررسی روایی پرسش‌نامه پژوهش، از روش اعتبار صوری و نظرخواهی از متخصصان و همچنین تحلیل عاملی و برای بررسی پایایی پرسش‌نامه پژوهش، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق، شامل زنان متأهل (داری همسر) ۳۹-۲۰ ساله ساکن شهر تهران در سه منطقه ۳، ۱۳ و ۱۶ است.

باتوجه به اینکه مطالعه کل مناطق ۲۲ گانه شهر تهران بسیار زمان‌بر و هزینه‌بر است؛ بنابراین، از بین مناطق ۲۲ گانه شهر تهران، سه منطقه ۳، ۱۳ و ۱۶ انتخاب شد. برای این دسته‌بندی از مقاله «رتبه‌بندی محلات شهر تهران از نظر سطح برخورداری و کیفیت زندگی» نوشته احمدی و جهانگرد (۱۳۹۹) استفاده شده است. در این مقاله منطقه ۳ به عنوان منطقه توسعه‌یافته (برخوردار)، منطقه ۱۳ به عنوان منطقه‌ای با توسعه‌یافتگی متوسط (نیمه‌برخوردار) و منطقه ۱۶ به عنوان منطقه توسعه‌نیافته (کم‌برخوردار) در نظر گرفته شده است؛ بنابراین، جامعه آماری تحقیق شامل زنان متأهل ۳۹-۲۰ ساله ساکن شهر تهران در سه منطقه ۳، ۱۳ و ۱۶ است. براساس آخرین سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، تعداد زنان

متأهل در این سه منطقه برابر با ۹۳۳۷۰ نفر بوده است (جدول ۱). علت انتخاب بازه سنی زنان متأهل ۳۹-۲۰ ساله این است که بیشترین ازدواج‌ها در این بازه سنی محقق می‌شود و از سوی دیگر بعد از سن ۳۹ سالگی شانس ازدواج و پیوستن دختران به جرگه زنان متأهل بسیار کاهش یافته و احتمال رسیدن به مجرد قطعی افزایش خواهد یافت.

تعداد نمونه مطالعه‌شده در این پژوهش با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۳ نفر برآورد شد. شیوه نمونه‌گیری ترکیبی از طبقه‌بندی چندمرحله‌ای و تصادفی ساده بود. بدین‌صورت که به تناسب جمعیت زنان متأهل در سه منطقه ۳، ۱۳ و ۱۶ (۹۳۳۷۰ نفر)، در هر منطقه تعداد نمونه در آن منطقه مشخص شد؛ به‌گونه‌ای که از کل جمعیت جامعه آماری، ۳۰/۳ درصد آنان در منطقه سه، ۳۱/۷ درصد در منطقه سیزده و ۳۸/۰ درصد در منطقه شانزده قرار داشتند؛ بنابراین، از روی توزیع درصد در هر منطقه، توزیع جمعیت در آن منطقه محاسبه شد؛ بنابراین، تعداد نمونه در منطقه سه ۱۱۶ نفر، در منطقه سیزده ۱۲۱ نفر و در منطقه شانزده ۱۴۶ نفر برآورد شد (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع جمعیت ۳۹-۲۰ ساله زنان متأهل براساس مناطق منتخب شهر تهران، ۱۳۹۵

Table 1- Distribution of married women aged 20-39 by selected districts of Tehran, 2016

مناطق	۲۰-۲۴ ساله	۲۵-۲۹ ساله	۳۰-۳۴ ساله	۳۵-۳۹ ساله	کل جمعیت	توزیع درصد	توزیع جمعیت
منطقه ۳	۱۹۳۰	۵۳۳۱	۹۹۹۹	۱۰۹۹۰	۲۸۲۵۰	۳۰/۳	۱۱۶
منطقه ۱۳	۲۴۵۲	۶۸۷۶	۱۰۴۵۲	۹۸۰۸	۲۹۵۸۸	۳۱/۷	۱۲۱
منطقه ۱۶	۴۴۵۲	۸۹۱۳	۱۱۶۶۴	۱۰۵۰۳	۳۵۵۳۲	۳۸/۰	۱۴۶
کل	۸۸۳۴	۲۱۱۲۰	۳۲۱۱۵	۳۱۳۰۱	۹۳۳۷۰	۱۰۰/۰	۳۸۳

منبع: پردازش از داده‌های سرشماری شهر تهران، ۱۳۹۵

در ادامه، از روی توزیع درصد در هر گروه سنی توزیع جمعیت نمونه در آن گروه سنی محاسبه شد؛ بدین ترتیب که در منطقه سه، ۶/۸ درصد زنان متأهل در گروه سنی ۲۴-۲۰ ساله، ۱۸/۹ درصد در گروه سنی ۲۹-۲۵ ساله، ۳۵/۴ درصد در گروه سنی ۳۴-۳۰ ساله و ۳۸/۹ درصد زنان متأهل در گروه

سنی ۳۹-۳۵ ساله قرار داشتند؛ بنابراین، از ۱۱۶ نفر نمونه منطقه سه، ۸ نفر به گروه سنی ۲۴-۲۰ ساله، ۲۲ نفر به گروه سنی ۲۹-۲۵ ساله، ۴۱ نفر به گروه سنی ۳۴-۳۰ ساله و ۴۵ نفر به گروه سنی ۳۹-۳۵ ساله اختصاص پیدا کرد. بدین ترتیب، نمونه ۱۱۶ نفری ما در منطقه سه تکمیل شده است؛ به همین

ترتیب، در دو منطقه دیگر (منطقه ۱۳ و منطقه ۱۶) نیز، از روی توزیع درصد در هر گروه سنی توزیع جمعیت نمونه در آن گروه سنی محاسبه شد؛ بنابراین، از ۱۲۱ نفر نمونه منطقه سیزده، ۱۰ نفر به گروه سنی ۲۴-۲۰ ساله، ۲۸ نفر به گروه سنی ۲۹-۲۵ ساله، ۴۳ نفر به گروه سنی ۳۴-۳۰ ساله و ۴۰ نفر به گروه سنی ۳۹-۳۵ ساله اختصاص پیدا کرد؛ در نهایت، از

۱۴۶ نفر نمونه منطقه شانزده، ۱۸ نفر به گروه سنی ۲۴-۲۰ ساله، ۳۷ نفر به گروه سنی ۲۹-۲۵ ساله، ۴۸ نفر به گروه سنی ۳۴-۳۰ ساله و ۴۳ نفر به گروه سنی ۳۹-۳۵ ساله اختصاص پیدا کرد؛ بدین ترتیب، نمونه ۳۸۳ نفری ما در این سه منطقه تکمیل شده است (جدول ۲).

جدول ۲- توزیع نمونه تحقیق حسب گروه‌های سنی و مناطق منتخب شهر تهران، ۱۳۹۵

Table 2- Distribution of the research sample by age group and selected districts of Tehran, 2016

مناطق	۲۰-۲۴ ساله	۲۵-۲۹ ساله	۳۰-۳۴ ساله	۳۵-۳۹ ساله	کل
منطقه ۳	۸	۲۲	۴۱	۴۵	۱۱۶
منطقه ۱۳	۱۰	۲۸	۴۳	۴۰	۱۲۱
منطقه ۱۶	۱۸	۳۷	۴۸	۴۳	۱۴۶
کل	۳۶	۸۷	۱۳۲	۱۲۸	۳۸۳

منبع: پردازش از داده‌های سرشماری شهر تهران، ۱۳۹۵

در این پژوهش، متغیرهای تجربه دوستی، تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی، تمایل به تنوع‌طلبی، سن، وضعیت اشتغال و تحصیلات متغیرهای مستقل به شمار می‌روند. متغیر وابسته نیز، نگرش به طلاق است.

برای سنجش متغیر نگرش به طلاق از هشت گویه (ناظر بر: ناپسند دانستن طلاق و پرهیز از آن تا حد امکان، جایزندانستن طلاق در صورت داشتن فرزند، گاهی به جدایی فکر کردن، جدا شدن را حق هر زنی دانستن اگر به هر دلیلی نخواهد به زندگی با همسر ادامه دهد، طلاق را یکی از راه حل‌ها دانستن که نباید از آن ترسید، طلاق را بهتر از زندگی پر از دعوا و تنش دانستن، جدایی را بهتر از زندگی بدون احترام دانستن و اعتقاد به طلاق به عنوان آخرین راه) استفاده شده است. این گویه‌ها در قالب طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای از کاملاً مخالفم با کد یک، تا کاملاً موافقم با کد پنج بوده است.

مطابق نتایج جدول ۳، مقدار استاندارد شده آلفای کرونباخ برای متغیر نگرش به ازدواج برابر با ۰/۸۹۷ است. همچنین، برای سنجش روایی گویه‌های متغیر نگرش به طلاق از روش اعتبار صوری و نظرخواهی از متخصصان و همچنین تحلیل

عاملی استفاده شده است. باتوجه به نتایج جدول ۳، گویه‌های مدنظر تقلیل‌پذیر به یک عامل زیربنایی هستند؛ در نتیجه، گویه‌های مربوط به متغیر نگرش به طلاق از میزان روایی و پایایی خوبی برای سنجش این متغیر برخوردار هستند؛ در نهایت، هشت گویه ذکر شده با هم جمع شده و متغیر نگرش به طلاق به دست آمده است که متغیری در مقیاس شبه‌فاصله‌ای است. نمره بالاتر به معنای نگرش مثبت به طلاق و نمره پایین به معنای نگرش منفی به طلاق است.

برای سنجش متغیر تعلق عاطفی، از هفت گویه (ناظر بر: عدم رضایت از ازدواج با همسر، عدم علاقه به همسر، نداشتن رابطه‌ای صمیمانه و عاطفی با همسر، ترجیح گذران وقت با دوستان به جای همسر، تعامل کلامی-عاطفی کم در خانه با همسر، تأمین نیازهای عاطفی از طریق ارتباط با افراد دیگری که در زندگی هستند و گاهی اوقات احساس تنهایی عمیق و بی‌کسی کردن) استفاده شده است. این گویه‌ها در قالب طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای از کاملاً مخالفم با کد یک تا کاملاً موافقم با کد پنج بوده است. ضریب آلفای کرونباخ برای متغیر تعلق عاطفی برابر با ۰/۸۷۳ است. برای سنجش روایی گویه‌های

متغیر تعلق عاطفی از روش اعتبار صوری و نظرخواهی از متخصصان و همچنین تحلیل عاملی استفاده شده است. باتوجه به نتایج جدول ۳، گویه‌های مدنظر تقلیل‌پذیر به یک عامل زیربنایی هستند؛ درنتیجه، گویه‌های مربوط به متغیر تعلق عاطفی از میزان روایی و پایایی خوبی برای سنجش این متغیر برخوردار هستند؛ درنهایت، هفت گویه ذکرشده با هم جمع شده و متغیر تعلق عاطفی به دست آمده است که متغیری در مقیاس شبه‌فاصله‌ای است. نمره بالاتر به معنای تعلق عاطفی بیشتر و نمره پایین به معنای تعلق عاطفی کمتر است.

برای سنجش متغیر بی‌اعتمادی، از هفت گویه (خیانت همسر به من به‌عنوان یکی از دغدغه‌های زندگی‌ام، واریسی کردن گوشی همسر، فکرهای بد درباره همسر و وقتی به مأموریت می‌رود، بدبینی به همسر وقتی تلفنم را جواب نمی‌دهد، احساس مخفی‌کاری همسر درخصوص برخی از کارهایش، احساس آزدگی از وجود زنان دیگر در محیطی که با همسر هستم، عدم اعتماد زنان به مردان به دلیل مخفی‌کاری مردان) استفاده شده است. این گویه‌ها در قالب طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای از کاملاً مخالفم با کد یک تا کاملاً موافقم با کد پنج بوده است. ضریب آلفای کرونباخ برای متغیر بی‌اعتمادی برابر با ۰/۸۲۶ است. برای سنجش روایی گویه‌های متغیر بی‌اعتمادی از روش اعتبار صوری و نظرخواهی از متخصصان و همچنین تحلیل عاملی استفاده شده است. باتوجه به نتایج جدول ۳، گویه‌های مدنظر تقلیل‌پذیر به یک عامل زیربنایی هستند؛ درنتیجه، گویه‌های مربوط به متغیر بی‌اعتمادی از میزان روایی و پایایی خوبی برای سنجش این متغیر برخوردار هستند؛ درنهایت هفت گویه ذکرشده با هم جمع شده و متغیر بی‌اعتمادی به دست آمده که متغیری در مقیاس شبه‌فاصله‌ای است. نمره بالاتر به معنای بی‌اعتمادی بیشتر و نمره پایین به معنای بی‌اعتمادی کمتر است.

برای سنجش متغیر تمایل به تنوع‌طلبی از هشت گویه (همسر نمی‌تواند نیازهای خاص مرا برآورده سازد، همسر

توجهی را که من از مردان دیگر می‌گیرم به من نمی‌دهد، برخی از مردان بیشتر مرا جذب می‌کنند تا همسر، تنوع در زندگی لازم است حتی در روابط زناشویی، گاهی احساس می‌کنم از همسر زده شده‌ام، کاش ازدواج مدت‌دار بود و لازم نبود یک عمر با یک مرد زندگی کنیم، خیلی وقت‌ها همسر جذابیت خاصی برای من ندارد، داشتن روابط متعدد و هم‌زمان عاطفی برای رشد فرد لازم است) استفاده شده است. این گویه‌ها در قالب طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای از کاملاً مخالفم با کد یک تا کاملاً موافقم با کد پنج بوده است. ضریب آلفای کرونباخ برای متغیر تمایل به تنوع‌طلبی برابر با ۰/۸۵۷ است. برای سنجش روایی گویه‌های متغیر تمایل به تنوع‌طلبی از روش اعتبار صوری و نظرخواهی از متخصصان و همچنین تحلیل عاملی استفاده شده است. باتوجه به نتایج جدول ۳، گویه‌های مدنظر تقلیل‌پذیر به یک عامل زیربنایی هستند؛ درنتیجه، گویه‌های مربوط به متغیر تمایل به تنوع‌طلبی از میزان روایی و پایایی خوبی برای سنجش این متغیر برخوردار هستند؛ درنهایت، هشت گویه ذکرشده با هم جمع شده و متغیر تمایل به تنوع‌طلبی به دست آمده که متغیری در مقیاس شبه‌فاصله‌ای است. نمره بالاتر به معنای تمایل به تنوع‌طلبی بیشتر و نمره پایین به معنای تمایل به تنوع‌طلبی کمتر است.

برای سنجش متغیر تجربه دوستی از پاسخ‌گویان پرسیده شد که آیا قبل از ازدواج تجربه دوستی با جنس مخالف داشته‌اید. پاسخ «بله» با کد یک و پاسخ «خیر» با کد صفر مشخص شده است؛ بنابراین، متغیر تجربه دوستی در مقیاس اسمی دوگزینه‌ای است.

برای سنجش متغیر وضعیت اشتغال از پاسخ‌گویان پرسیده شد که: آیا شاغل هستید. شاغل با کد یک و غیرشاغل با کد صفر مشخص شده است؛ بنابراین، متغیر وضعیت اشتغال در مقیاس اسمی دوگزینه‌ای است. برای سنجش متغیر سن از پاسخ‌گویان پرسیده شد که چند سال دارند؛ بنابراین، متغیر سن دارای مقیاس فاصله‌ای است. متغیر تحصیلات نیز به دو صورت پرسش شده است: در مقیاس ترتیبی (زیردیپلم و

دیپلم با کد یک، کاردانی با کد دو، کارشناسی با کد سه و کارشناسی ارشد و بالاتر با کد چهار) و در مقیاس فاصله‌ای با پرسش از تعداد کلاس‌هایی که فرد به صورت رسمی در مدارس و دانشگاه‌ها درس خوانده است.

جدول ۳- تعداد، اعتبار و ضریب پایایی گویه‌های متغیرهای پژوهش

Table 3-Number, validity, and reliability coefficients of the items related to the research variables

نام متغیر	تعداد گویه‌ها	تحلیل عاملی	
		مقدار کیزر- مایر- اُلکین ^۱	مقدار آلفای کرونباخ
نگرش به اطلاق	۸	۰/۸۹۴	۰/۸۹۷
تعلق عاطفی	۷	۰/۸۶۵	۰/۸۷۳
بی‌اعتمادی	۷	۰/۸۳۸	۰/۸۲۶
تمایل به تنوع‌طلبی	۸	۰/۸۴۹	۰/۸۵۷

برای آزمون روابط دومتغیره بین متغیر وابسته تحقیق که شبه فاصله‌ای است (نگرش به طلاق) و متغیرهای مستقلی که در مقیاس فاصله‌ای و شبه فاصله‌ای هستند (تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی، تمایل به تنوع‌طلبی، سن و تحصیلات) از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. همچنین، برای سنجش رابطه دومتغیره بین متغیر وابسته تحقیق و متغیر وضعیت اشتغال و تجربه دوستی که در مقیاس اسمی دوگزینه‌ای است، از آزمون T با دو نمونه مستقل استفاده شده است. برای سنجش تحلیل چندمتغیره بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل، از آزمون رگرسیون خطی چندمتغیره استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

توزیع نمونه تحقیق برحسب گروه‌های سنی حاکی از آن است

که ۳۶ نفر معادل ۹/۴ درصد در گروه سنی ۲۴-۲۰ ساله، ۸۷ نفر معادل ۲۲/۷ درصد در گروه سنی ۲۹-۲۵ ساله، ۱۳۲ نفر معادل ۳۴/۵ درصد در گروه سنی ۳۴-۳۰ ساله و ۱۲۸ نفر معادل ۳۳/۴ درصد در گروه سنی ۳۹-۳۵ ساله قرار دارند. لازم به ذکر است که تقسیم‌بندی نمونه آماری در گروه‌های سنی مختلف با توجه به نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵ شهر تهران است؛ بنابراین، کاملاً منطبق با نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵ شهر تهران است. میانگین سنی نمونه تحقیق ۳۳/۴ سال است. ۵۷ نفر معادل ۱۴/۹ درصد نمونه تحقیق دارای تحصیلات زیردیپلم و دیپلم هستند. ۷۰ نفر معادل ۱۸/۳ درصد تحصیلات کاردانی دارند. ۱۵۷ نفر معادل ۴۱/۰ درصد نمونه تحقیق تحصیلات کارشناسی دارند و ۹۸ نفر معادل ۲۵/۸ درصد تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر دارند؛ بنابراین، بیش از ۷۴ درصد نمونه تحقیق دارای تحصیلات کارشناسی و پایین‌تر هستند.

نتایج تحلیل دومتغیره متغیرهای تحقیق در جداول ۴ و ۵ آمده است. مطابق یافته‌های جدول ۴ رابطه آماری معناداری بین سن و تحصیلات با نگرش به طلاق مشاهده نشد. سایر متغیرهای تحقیق رابطه معناداری با نگرش به طلاق دارند. رابطه بین تعلق عاطفی و نگرش به طلاق در سطح ۰/۰۱ معنادار است و جهت رابطه منفی است؛ بدین معنا که با افزایش تعلق عاطفی، نگرش مثبت به طلاق در بین زنان متأهل کاهش می‌یابد. همچنین، رابطه بین بی‌اعتمادی و نگرش به طلاق در سطح ۰/۰۱ معنادار است و جهت رابطه مثبت است؛ بدین معنا که هرچه زنان متأهل بی‌اعتمادی بیشتری به همسر خود داشته باشند، نگرش مثبت آنان به طلاق افزایش خواهد یافت؛ در نهایت، رابطه بین تمایل به تنوع‌طلبی و نگرش به طلاق در سطح ۰/۰۱ معنادار است و جهت رابطه مثبت است؛ بدین معنا که با افزایش تمایل به تنوع‌طلبی، نگرش مثبت زنان به طلاق افزایش می‌یابد (جدول ۴).

¹ KMO

جدول ۴- رابطه بین برخی متغیرهای مستقل و نگرش به طلاق

Table 4- Relationship between selected independent variables and attitudes toward divorce

سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	برخی متغیرهای مستقل
۰/۰۸۹	-۰/۰۹۲	سن
۰/۱۵۳	۰/۰۸۶	تحصیلات
۰/۰۰۰	-۰/۶۲۸	تعلق عاطفی
۰/۰۰۰	۰/۵۳۱	بی‌اعتمادی
۰/۰۰۰	۰/۶۰۴	تمایل به تنوع‌طلبی

جدول ۵، رابطه بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل وضعیت اشتغال و تجربه دوستی را نشان می‌دهد. باتوجه‌به اینکه متغیرهای وضعیت اشتغال و تجربه دوستی، در مقیاس اسمی دوگزینه‌ای هستند، از آزمون T با دو نمونه مستقل استفاده شده است.

درخصوص رابطه بین وضعیت اشتغال و نگرش به طلاق، نتایج آزمون t ($t = 9/834$ و $\text{Sig} = 0/003$) گویای آن است که میانگین‌های دو گروه شاغلین و غیرشاغلین تفاوت معناداری با یکدیگر داشته و این دو گروه با سطح اطمینان ۹۹ درصد در میانگین نگرش به طلاق با هم تفاوت دارند. میانگین نمره نگرش به طلاق برای شاغلین برابر با $34/6518$ و میانگین نمره نگرش به طلاق برای غیرشاغلین برابر با $32/5803$ است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، میانگین نمره نگرش به طلاق در بین شاغلین بیش از غیرشاغلین است و اختلاف این میانگین برابر با $2/0715$ است (جدول ۵).

درخصوص رابطه بین تجربه دوستی و نگرش به طلاق، نتایج آزمون T ($t = 11/297$ و $\text{Sig} = 0/000$) گویای آن است که میانگین‌های دو گروه افرادی که تجربه دوستی با جنس مخالف داشته و افرادی که تجربه دوستی با جنس مخالف نداشته‌اند، تفاوت معناداری با یکدیگر داشته و این دو گروه با سطح اطمینان ۹۹ درصد در میانگین نگرش به طلاق با هم تفاوت دارند. میانگین نمره نگرش به طلاق برای افرادی که تجربه دوستی با جنس مخالف داشته‌اند، برابر با $38/8253$ و میانگین نمره نگرش به طلاق برای افرادی که تجربه دوستی با جنس مخالف نداشته‌اند، برابر با $35/2418$ است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، میانگین نمره نگرش به طلاق در بین افرادی که تجربه دوستی با جنس مخالف داشته‌اند، بیش از افرادی است که تجربه دوستی با جنس مخالف نداشته‌اند و اختلاف این میانگین برابر با $3/5835$ است (جدول ۵).

جدول ۵- آزمون تفاوت میانگین‌های نگرش به طلاق برحسب طبقات متغیرهای مستقل

Table 5- Test of mean differences in attitudes toward divorce based on categories of independent variables

متغیر	طبقات متغیر	میانگین نگرش به طلاق	تفاوت میانگین	آزمون T	سطح معناداری
وضعیت اشتغال	شاغل	۳۴/۶۵۱۸	۲/۰۷۱۵	۹/۸۳۴	۰/۰۰۳
	غیرشاغل	۳۲/۵۸۰۳			
تجربه دوستی	بله	۳۸/۸۲۵۳	۳/۵۸۳۵	۱۱/۲۹۷	۰/۰۰۰
	خیر	۳۵/۲۴۱۸			

برای بررسی تأثیر هم‌زمان تمامی متغیرهای تحقیق بر نگرش به طلاق از تکنیک رگرسیون خطی چندمتغیره استفاده شده است. لازم به ذکر است که پیش‌فرض‌های رگرسیون مانند آماره دوربین واتسون و آماره تورم واریانس (VIF)

محاسبه شد. بررسی استقلال خطاها با استفاده از آزمون دوربین واتسون صورت گرفت. مقدار این آماره برای مدل برابر با $2/11$ بود. همچنین، آماره تورم واریانس (VIF) انجام شد و عدد به‌دست‌آمده کمتر از ۲ بود که نشان می‌دهد شدت

همخطی متغیرهای مستقل یا میزان همخطی متغیرهای مستقل قابل قبول است؛ بنابراین، شرایط استفاده از رگرسیون خطی چندمتغیره فراهم شده است. در ادامه متغیرهای سن، وضعیت اشتغال، تحصیلات، تجربه دوستی، تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی وارد معادله شده و تأثیر هم‌زمان تمامی متغیرها بر روی متغیر وابسته آزمون شده است.

مطابق نتایج جدول ۶، رابطه آماری معناداری بین متغیرهای سن و تحصیلات با نگرش به طلاق مشاهده نشد. متغیر وضعیت اشتغال رابطه معناداری با نگرش به طلاق دارد. مقدار بتای به‌دست‌آمده برای این متغیر مثبت است؛ این بدین معناست که زنان شاغل در مقایسه با زنان غیرشاغل، نگرش مثبت‌تری به طلاق دارند. متغیر تجربه دوستی رابطه معناداری با نگرش به طلاق دارد. مقدار بتای به‌دست‌آمده برای این متغیر مثبت است؛ این بدین معناست که افرادی که تجربه دوستی قبل از ازدواج داشته‌اند، در مقایسه با زنانی که تجربه دوستی نداشته‌اند، نگرش مثبت‌تری به طلاق دارند. همچنین، متغیرهای تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی نیز رابطه معناداری با نگرش به طلاق دارد. مقدار بتای

به‌دست‌آمده برای این متغیر تعلق عاطفی منفی و برای متغیرهای بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی مثبت است؛ این بدین معناست که با افزایش تعلق عاطفی، نگرش مثبت به طلاق کاهش یافته، درحالی‌که با افزایش بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی، نگرش مثبت به طلاق افزایش می‌یابد؛ به بیان دیگر، زنانی که تجربه دوستی داشته‌اند، تعلق عاطفی پایین، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی داشته‌اند و به‌لحاظ وضعیت اشتغال نیز شاغل هستند، بیشترین نگرش مثبت به طلاق را دارا بودند (جدول ۶).

مقدار ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر با ۰/۴۴۹ است و نشان‌دهنده این است که متغیرهای تحقیق توانسته‌اند حدود ۴۵ درصد تغییرات متغیر وابسته (نگرش به طلاق) را تبیین کنند. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، متغیر تعلق عاطفی با ضریب ۰/۴۱۵، متغیر تجربه دوستی با ضریب ۰/۳۸۷، متغیر تمایل به تنوع‌طلبی با ضریب ۰/۳۶۲، متغیر بی‌اعتمادی با ضریب ۰/۳۲۸ و متغیر وضعیت اشتغال با ضریب ۰/۲۴۷، به ترتیب، قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های نگرش به طلاق هستند (جدول ۶).

جدول ۶- تحلیل چندمتغیره متغیرهای پژوهش با نگرش به طلاق با استفاده از رگرسیون خطی چندمتغیره

Table 6- Multivariate linear regression analysis of research variables in relation to attitudes toward divorce

متغیرهای مستقل	Beta	T	sig
سن	-۰/۰۹۴	-۲/۳۲۷	۰/۲۳۲
وضعیت اشتغال (شاغل=۱، غیرشاغل=۰)	۰/۲۴۷	۵/۲۳۴	۰/۰۲۱
تحصیلات	۰/۰۳۱	۱/۲۷۴	۰/۴۵۱
تجربه دوستی (بله=۱، خیر=۰)	۰/۳۸۷	۴/۳۸۱	۰/۰۰۰
تعلق عاطفی	-۰/۴۱۵	-۷/۴۳۵	۰/۰۰۰
بی‌اعتمادی	۰/۳۲۸	۵/۲۵۴	۰/۰۰۰
تمایل به تنوع‌طلبی	۰/۳۶۲	۶/۴۱۷	۰/۰۰۰
Method	Enter		
R	۰/۷۶۱		
Adjusted R Square	۰/۴۴۹		
F	۲۹/۶۳۲		
sig	۰/۰۰۰		

به بیان دیگر، برای بررسی اثر متغیرهای زمینه‌ای و تجربه دوستی بر تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی، ۳ رگرسیون دیگر انجام شده است تا از طریق تحلیل مسی،

در ادامه با توجه به مدل نظری تحقیق و به‌منظور بررسی اثر متغیرهای مستقل مطالعه بر تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی، سه رگرسیون خطی چندمتغیره انجام شده است؛

علاوه بر اثرات مستقیم به اثرات غیرمستقیم متغیرها شناسایی شود؛ بنابراین، در مدل اول، متغیرهای زمینه‌ای و تجربه دوستی، وارد مدل شده و تأثیر آنان بر تعلق عاطفی سنجش و بررسی شد. در مدل دوم، متغیرهای زمینه‌ای و تجربه دوستی، وارد مدل شده و تأثیر آنان بر بی‌اعتمادی سنجش و بررسی شد؛ در نهایت، در مدل سوم متغیرهای زمینه‌ای و تجربه دوستی، وارد مدل شده و تأثیر آنان بر تمایل به تنوع‌طلبی سنجش و بررسی شد (جدول ۷).

مطابق نتایج جدول ۷ در مدل اول، رابطه آماری معناداری بین متغیرهای سن، وضعیت اشتغال و تحصیلات با تعلق عاطفی مشاهده نشد. متغیر تجربه دوستی رابطه معناداری با تعلق عاطفی دارد. مقدار بتای به‌دست‌آمده برای این متغیر منفی است؛ این بدین معناست که افرادی که تجربه دوستی

دارند، دارای تعلق عاطفی کمتری هم هستند. مقدار ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر با ۰/۱۱۵ است و نشان‌دهنده این است که متغیر تجربه دوستی توانسته ۱۱/۵ درصد تغییرات متغیر تعلق عاطفی را تبیین کند.

در مدل دوم، رابطه آماری معناداری بین متغیرهای سن، وضعیت اشتغال و تحصیلات با بی‌اعتمادی مشاهده نشد. متغیر تجربه دوستی رابطه معناداری با بی‌اعتمادی دارد. مقدار بتای به‌دست‌آمده برای این متغیر مثبت است؛ این بدین معناست که افرادی که تجربه دوستی دارند، بی‌اعتمادی بیشتری هم دارند. مقدار ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر با ۰/۱۵۴ است و نشان‌دهنده این است که متغیر تجربه دوستی توانسته حدود ۱۵/۵ درصد تغییرات متغیر بی‌اعتمادی را تبیین کند (جدول ۷).

جدول ۷- تحلیل چندمتغیره متغیرهای پژوهش با تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی با استفاده از رگرسیون خطی چندمتغیره
Table 7- Multivariate linear regression analysis of research variables in relation to emotional attachment, mistrust, and desire for variety

مدل اول			
Sig	Beta		
۰/۳۲۸	۰/۰۵۴	سن	
۰/۴۲۶	۰/۰۴۲	وضعیت اشتغال (شاغل=۱، غیر شاغل=۰)	
۰/۵۹۵	۰/۰۲۸	تحصیلات	تأثیر متغیرهای زمینه‌ای و تجربه
۰/۰۰۰	-۰/۳۷۲	تجربه دوستی (بله=۱، خیر=۰)	دوستی بر تعلق عاطفی
Enter		Method	
۰/۳۷۱		R	
۰/۱۱۵		Adjusted R Square	
مدل دوم			
Sig	Beta		
۰/۲۱۹	۰/۰۶۸	سن	
۰/۳۱۵	۰/۰۵۵	وضعیت اشتغال (شاغل=۱، غیر شاغل=۰)	
۰/۴۸۴	۰/۰۴۲	تحصیلات	تأثیر متغیرهای زمینه‌ای و تجربه
۰/۰۰۰	۰/۴۳۹	تجربه دوستی (بله=۱، خیر=۰)	دوستی بر بی‌اعتمادی
Enter		Method	
۰/۳۹۲		R	
۰/۱۵۴		Adjusted R Square	
مدل سوم			
Sig	Beta		
۰/۱۰۸	۰/۰۸۴	سن	
۰/۲۰۴	۰/۰۷۲	وضعیت اشتغال (شاغل=۱، غیر شاغل=۰)	
۰/۳۷۲	۰/۰۵۸	تحصیلات	تأثیر متغیرهای زمینه‌ای و تجربه
۰/۰۰۰	۰/۴۵۸	تجربه دوستی (بله=۱، خیر=۰)	دوستی بر تمایل به تنوع‌طلبی
Enter		Method	
۰/۴۲۵		R	
۰/۱۷۹		Adjusted R Square	

وضعیت اشتغال و تحصیلات با تمایل به تنوع‌طلبی مشاهده

در مدل سوم، رابطه آماری معناداری بین متغیرهای سن،

تعیین تعدیل‌شده برابر با ۰/۱۷۹ است و نشان‌دهنده این است که متغیر تجربه دوستی توانسته حدود ۱۸ درصد تغییرات متغیر تمایل به تنوع‌طلبی را تبیین کند (جدول ۷).

نشد. متغیر تجربه دوستی رابطه معناداری با تمایل به تنوع‌طلبی دارد. مقدار بتای به‌دست‌آمده برای این متغیر مثبت است؛ این بدین معناست که افرادی که تجربه دوستی دارند، دارای تمایل به تنوع‌طلبی بیشتری هم هستند. مقدار ضریب

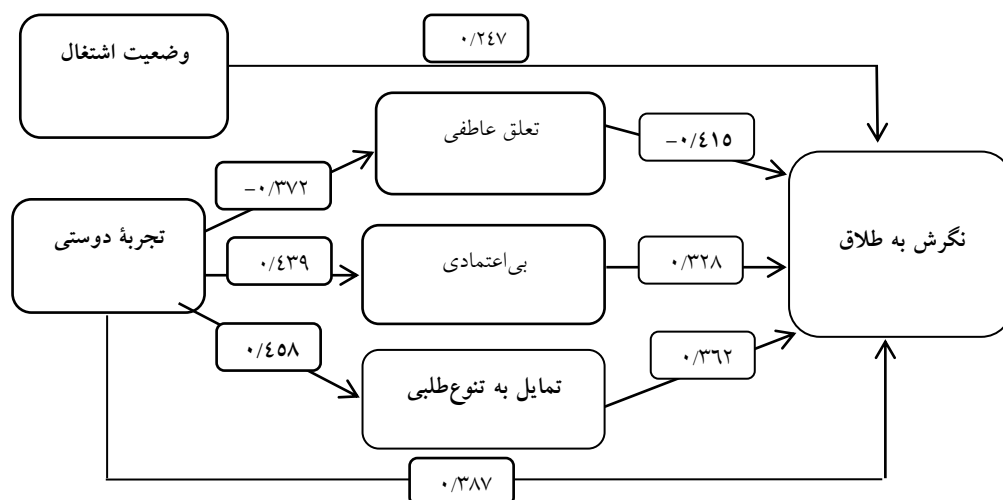
جدول ۸- جمع اثرات متغیرهای مستقل پژوهش بر نگرش به طلاق

Table 8- Combined effects of the independent research variables on attitudes toward divorce

متغیر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	کل اثر
وضعیت اشتغال	۰/۲۴۷	-	۰/۲۴۷
		تجربه دوستی $\rightarrow$ تعلق عاطفی (۰/۳۷۲)	
		تعلق عاطفی $\rightarrow$ نگرش به طلاق (۰/۴۱۵)	
		کل اثر غیرمستقیم: (۰/۳۷۲) $\times$ (۰/۴۱۵) = (۰/۱۵۴)	
		تجربه دوستی $\rightarrow$ بی‌اعتمادی (۰/۴۳۹)	
		بی‌اعتمادی $\rightarrow$ نگرش به طلاق (۰/۳۲۸)	
		کل اثر غیرمستقیم: (۰/۴۳۹) $\times$ (۰/۳۲۸) = (۰/۱۴۴)	
		تجربه دوستی $\rightarrow$ تمایل به تنوع‌طلبی (۰/۴۵۸)	
		تمایل به تنوع‌طلبی $\rightarrow$ نگرش به طلاق (۰/۳۶۲)	
		کل اثر غیرمستقیم: (۰/۴۵۸) $\times$ (۰/۳۶۲) = (۰/۱۶۶)	
تجربه دوستی	۰/۳۸۷	-	۰/۸۵۱
تعلق عاطفی	-۰/۴۱۵	-	-۰/۴۱۵
بی‌اعتمادی	۰/۳۲۸	-	۰/۳۲۸
تمایل به تنوع‌طلبی	۰/۳۶۲	-	۰/۳۶۲

است؛ به بیان دیگر، متغیر تجربه دوستی علاوه بر تأثیر مستقیمی که بر نگرش مثبت به طلاق دارد، از طریق غیرمستقیم و اثری که بر متغیرهای تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی می‌گذارد در نگرش مثبت به طلاق بسیار اثرگذار است. این مورد در نمودار ۲ نیز به صورت دیگرام مسیر نشان داده شده است.

جدول ۸ مجموع اثرات متغیرهای مستقل معنادار را در مدل تحلیل مسیر پژوهش نشان می‌دهد. مطابق یافته‌ها، متغیرهای وضعیت اشتغال، تجربه دوستی، تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی بر نگرش زنان متأهل به طلاق اثرگذار بودند. نکته درخور توجه، اثرگذاری تجربه دوستی و اهمیت زیاد این متغیر در نگرش مثبت به طلاق

نمودار ۲- مدل تجربی تحقیق و ارتباط بین متغیرهای تحقیق منبع: یافته‌های تحقیق

Fig 2- The empirical model of the study and the relationships among the research variables

بحث، نتیجه و پیشنهادها

باتوجه به افزایش آمار طلاق در کشور و پیامدهای فردی، خانوادگی و اجتماعی آن، بررسی و شناسایی تحلیلی ریشه‌های پنهان آن برای اقدامات پیشگیرانه و درمانی ضروری است؛ در همین راستا، این پژوهش با هدف بررسی رابطه میان متغیرهای تجربه دوستی، تعلق عاطفی، تمایل به تنوع‌طلبی و بی‌اعتمادی با نگرش به طلاق در میان زنان متأهل انجام شد.

ازجمله یافته‌های تحقیق، وجود رابطه معنادار و منفی بین تعلق عاطفی و نگرش به طلاق بود؛ بدین معنا که با کاهش تعلق عاطفی، نگرش به طلاق در بین زنان متأهل افزایش می‌یابد. این یافته همسو با یافته رضایی و همکاران (۱۳۹۶) است که بر نقش کلیدی تعاملات عاطفی منفی زوجین در ایجاد و گسترش طلاق عاطفی و اقدام به طلاق تأکید کردند و گزارش کردند که عدم اختصاص زمان کافی برای ابراز علاقه و محبت به خانواده، ازدواج بدون عشق و علاقه و مشکلات عاطفی حل نشده قبلی (همچون فاش شدن رابطه قبلی زوج و چالش‌های ناشی از آن) ازجمله علل اقدام به طلاق است. همان‌گونه که فقدان عشق و مشکلات عاطفی (Chlen & Mustaffa, 2008) و عدم تأمین نیازهای عاطفی نیز ازجمله علل طلاق برشمرده شده‌اند (باستانی و همکاران، ۱۳۹۰). همچنین، این یافته با نظریه مبادله اجتماعی تبیین‌شدنی است. یکی از مهم‌ترین نیازهای زن و مرد در زندگی نیازهای عاطفی، تعلق عاطفی، محبت‌ورزی و دریافت عشق و محبت صمیمانه و عمیق است. این نیاز برای زنان مهم‌تر هم هست؛ بنابراین، اگر به هر دلیلی این نیاز مهم و پایه‌ای در خانواده به‌درستی برآورده نشود، موجب دلسردی و بی‌انگیزگی در زندگی می‌شود و در صورت ترکیب شدن با سایر مسائل و مشکلات، ادامه این وضعیت ممکن است فرد را به فکر جدا شدن از همسر و انحلال خانواده بیندازد.

همچنین، این تحقیق نشان داد که هرچه زنان متأهل بی‌اعتمادی بیشتری به همسر خود داشته باشند، نگرش مثبت آنان به طلاق افزایش خواهد یافت. این یافته همسو با یافته

کیتسون و هولمز (1992) و باستانی و همکاران (۱۳۹۰) است که بی‌اعتمادی به همسر را به‌عنوان یکی از علل طلاق معرفی کرده‌اند. طبق نظریه سرمایه اجتماعی کلمن در بحث طلاق و روابط عاطفی، کاهش سرمایه اجتماعی می‌تواند به تضعیف اعتماد و افزایش بدبینی منجر شود که درنهایت به فروپاشی روابط ختم می‌شود. اعتماد به همسر سنگ بنای رابطه امن را تشکیل می‌دهد و اگر این احساس امنیت و اعتماد در میان زوجین وجود نداشته باشد، درگیری ذهنی، عدم آرامش، تردید و اضطراب مداوم در برابر روابط همسر، فرد را دچار فرسایش و استهلاک روانی می‌کند و بر کیفیت زندگی زناشویی به شدت تأثیر می‌گذارد. از سوی دیگر، فرد بدبین را دچار حساسیت‌ها، واکنش‌ها و رفتارهای افراطی می‌کند که به نارضایتی و واکنش‌های طرف مقابل منجر می‌شود و به مرور الگوی تعاملی آن‌ها را خدشه‌دار می‌کند، رابطه میان آن‌ها را نامناسب و شکننده می‌سازد.

یکی دیگر از یافته‌های تحقیق، وجود رابطه معنی‌دار میان افزایش تمایل به تنوع‌طلبی با نگرش مثبت زنان به طلاق بود. به‌طورکلی، مسائل و مشکلات جنسی سهم چشمگیری در نارضایتی میان زوجین و ناپایداری زندگی آن‌ها دارد و یکی از این مسائل، تنوع‌طلبی جنسی است. تحقیقات قبلی نیز نشان داده‌اند که اختلاف در مسائل زناشویی و جنسی، تنوع‌طلبی (باس و شاکلفورد به نقل از کفاشی و سرآبادانی، ۱۳۹۳)، مشکلات جنسی (Kitson & Holmes, 1992) و نارضایتی جنسی ازجمله علل طلاق هستند (باستانی و همکاران، ۱۳۹۰؛ بوالهری و همکاران، ۱۳۹۱؛ Edwards & Booth, 2014; Santtila et al., 2007; Litzinger & Gordon, 2005). این یافته نیز باتوجه به نظریه مبادله اجتماعی قابل درک است. یکی از کارکردهای ازدواج و تشکیل خانواده، برآوردن نیازهای زیستی و جنسی است. مشکلات این حیطة ممکن است انواع گوناگونی داشته باشند؛ گاه مشکل خاصی در همسر وجود ندارد، اما تنوع‌طلبی خود فرد، منجر می‌شود که نیازها و انتظارات او ازجانب همسر، آن‌گونه تأمین نشود که باب میل اوست و موجب دلزدگی

زناشویی شود و زندگی مشترک را به مخاطره اندازد.

بخش دیگری از تحقیق نشان داد که افرادی که تجربه دوستی با جنس مخالف داشته‌اند و افرادی که چنین تجربه‌ای نداشته‌اند، تفاوت معناداری از نظر میانگین نگرش به طلاق دارند؛ به‌صورتی که میانگین نمره نگرش به طلاق در بین افرادی که تجربه دوستی با جنس مخالف داشته‌اند، بیش از سایرین بود. پیش‌تر نیز خلج‌آبادی فراهانی (۱۳۹۱) دریافته بود که احتمال رخداد طلاق، با تجربه رابطه پیشرفته با همسر یا غیرهمسر رابطه معناداری دارد. برای تکمیل این یافته در بخش دیگری از تحقیق، اثر متغیر «تجربه دوستی» بر تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی بررسی شد؛ یعنی اثرات غیرمستقیم تجربه دوستی بر نگرش به طلاق، علاوه بر اثر مستقیم آن (بر نگرش به طلاق) بررسی و مشخص شد که تجربه دوستی، خود، رابطه معناداری با تعلق عاطفی، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی دارد؛ بنابراین، براساس یافته‌های تحقیق می‌توان گفت افرادی که تجربه دوستی دارند، دارای تعلق عاطفی کمتر، بی‌اعتمادی بیشتر و تنوع‌طلبی بیشتری هستند؛ بنابراین، داشتن تجربه دوستی نه تنها به‌صورت مستقیم، بلکه از طریق غیرمستقیم و اثری که بر سه متغیر دیگر می‌گذارد، در نگرش مثبت به طلاق بسیار اثرگذار است. بخش‌هایی از این یافته در برخی تحقیقات پیشین هم به دست آمده است؛ برای مثال، قادرزاده و همکاران (۱۳۹۶) دریافته بودند که تجربه رابطه جنسی قبل از ازدواج پیامدهایی چون تنو طلبی و کاهش اعتماد را در پی دارد. مؤذن و صداقتی‌فرد (۱۴۰۲) نیز میان ارتباط پیش از ازدواج با تنوع‌طلبی و طلاق رابطه معناداری را پیدا کرده بودند. همچنین، این یافته‌ها همسویی کلی با یافته‌هایی دارد که نشان می‌دهند که روابط پیش از ازدواج بر کیفیت زناشویی و رضایت زناشویی تأثیر می‌گذارد (Legkauskas & Stankeviciene, 2009; Strauss, 2012; Fowers et al., 1996; Brown, 2005) و ریسک طلاق را بالا می‌برد (Manning & Cohen, 2012; Jose et al., 2010; 2008, Nazio, Berrington & Diamond, 1999; 1995, Webster et al.,

تبیین این یافته مهم می‌توان گفت زنانی که قبل از ازدواج، دوستی‌ها و ارتباطات عمیق و متعدد با مردان مختلف برقرار می‌کنند، اولاً، به دنبال دلبستگی‌های عاطفی متعدد و ناپایدار، آمادگی ایشان برای برقراری روابط عاطفی عمیق، خالص و پایدار با همسر دچار خدشه می‌شود. از سوی دیگر، خاطرات مبالغه‌آمیز دوستی‌ها، عشق و محبت‌های قبلی همواره رقیبی برای عواطف طبیعی و متعادل‌تر میان زن و شوهر واقعی خواهد بود. حتی اگر فرد با همان کسی ازدواج کند که قبلاً با او وارد رابطه عاطفی شده است، باز هم پیش‌بینی‌پذیر است که مشکلاتی با او پیدا کند. قبل از ازدواج، محبت و عشق افراط‌گونه باعث می‌شود که فرد چشم عقل خود را بر روی ایرادت و اشکالات طرف مقابل ببندد و حتی انتظارات غیرواقع‌بینانه از او و از این زندگی پیدا کند؛ درحالی‌که بعد از ازدواج و با فروکش کردن عواطف مبالغه‌آمیز و تعدیل شدن آن‌ها، فرد بیش‌ازپیش اشکالات و کاستی‌های طرف مقابل را می‌بیند و ممکن است دچار افت عاطفی و سرخوردگی شود. بروز چنین تغییراتی در حوزه تعاملات دختر و پسر و حوزه خانواده را می‌توان با نظر به نظریه گذار دوم جمعیتی نیز بهتر درک کرد که آثاری از آن در جامعه ما نیز دیده می‌شود و مواجهه صحیح با آن نیاز به مداخلات فرهنگی- تربیتی دارد؛ بدین معنا که در مدارس، دانشگاه‌ها و رسانه‌های عمومی آموزش‌های لازم درباره تأثیرات و پیامدهای میان‌مدت و بلندمدت روابط آزاد به نوجوانان و جوانان ارائه شود.

از سوی دیگر، دوستی و رابطه پیشرفته با جنس مخالف به‌ویژه اگر به دفعات تکرار شود، به تغییر دافعه افراد و تمایل به تنوع‌طلبی جنسی منجر می‌شود و رضایت از روابط محدود به همسر را با مشکل مواجه می‌سازد.

از سوی سوم، می‌توان پیش‌بینی کرد که دوستی‌ها و روابط با جنس مخالف، به‌ویژه اگر بارها شکل بگیرد و از هم بگسلد، این گسست‌ها، بی‌وفایی‌ها و شکست‌های عشقی متعدد، به تدریج به بروز بی‌اعتمادی به جنس مخالف منجر می‌شود. همه این‌ها، آنچه را که برای دلگرمی و رابطه‌ای

آرامش‌بخش، لذت‌آفرین و سرشار از محبت به همسر لازم است، دچار اختلال می‌کند و زندگی را با ناپایداری مواجه می‌کند. در چنین شرایطی، پیش‌بینی‌پذیر است که نگرش مثبت به طلاق و جدایی از همسر قوت بگیرد.

درباره متغیرهای زمینه‌ای، رابطه آماری معناداری بین سن و تحصیلات با نگرش به طلاق مشاهده نشد؛ اما درخصوص رابطه بین وضعیت اشتغال و نگرش به طلاق مشخص شد که میانگین‌های دو گروه شاغلین و غیرشاغلین در میانگین نگرش به طلاق تفاوت معناداری با یکدیگر دارند و میانگین نمره نگرش به طلاق در بین شاغلین بیش از غیرشاغلین است؛ براین‌اساس، زنان شاغل در مقایسه با زنان غیرشاغل، نگرش مثبت‌تری به طلاق دارند. این یافته در مقابل یافته درگاهی و همکاران (۱۳۹۷) است؛ ولی همسو با یافته دری نجف‌آبادی و همکاران (۱۴۰۰) و اسکاندرا و همکاران (۲۰۱۹) است. در تبیین این یافته اشتغال زنان و استقلال مالی آن‌ها را از یک‌سو می‌توان تسهیل‌کننده طلاق در نظر گرفت؛ بدین معنا که زنان در صورت وجود مشکلات و اختلافات جدی با همسر خود، در صورتی که امکان تأمین اقتصادی و استقلال مالی برایشان فراهم باشد، بیشتر به طلاق تمایل می‌یابند. از سوی دیگر، ممکن است مشارکت اقتصادی زنان سهم آنان را در بودجه خانواده افزایش دهد و به تبع، قدرت آنان را در چانه‌زنی تقویت کند و باعث شود که بدون واهمه و با واکنش‌های تندتری در برابر موارد اختلاف در خانواده، با همسر خود وارد بحث شوند و ساختار عمومی خانواده را به چالش بکشند. از سوی سوم، ممکن است که شرایط دشوار کاری زنان شاغل مانند کار نامنظم یا ساعت کاری نامناسب موجب اختلال در زندگی زناشویی شود و زمینه طلاق را فراهم سازد (مدیری و رحیمی، ۱۳۹۵: ۴۵۳). گاه نیز، زوج به دلیل استقلال مالی همسر، جایگاه اقتداری قبلی خود را در خطر می‌بیند، دچار حساسیت‌هایی می‌شود و رفتارهای افراطی نامناسبی از خود بروز می‌دهد و روابط با همسر را دچار چالش می‌کند. به‌هرحال، اشتغال زنان با اینکه می‌تواند به اقتصاد خانواده و

پایداری و بالندگی آن کمک کند، در صورت عدم رعایت ظرایف لازم می‌تواند بنیان خانواده را به خطر اندازد. لازم است در دوره‌های آمادگی برای ازدواج، آموزش‌های لازم به جوانان در شرف ازدواج داده شود که از سویی مردها شیوه‌های کارآمد جلب محبت و دلگرمی همسرانشان را بیاموزند؛ زیرا امروزه - به دلیل اشتغال و توان مالی بالای بسیاری از زنان امروز- دیگر، تأمین نیاز اقتصادی زن نمی‌تواند ابزار کارآمدی برای حفظ پابندی زنان به زندگی خانوادگی باشد. از سوی دیگر، زنان نیز قدرشناس خانواده خود باشند؛ زیرا نیازهای آدمی، فقط نیازهای اقتصادی نیست که با اشتغال زنان تأمین شود؛ و نیاز به انس و محبت چیزی است که در درازمدت برتری و اهمیت خود را بیش‌ازپیش نشان خواهد داد.

درمجموع، این تحقیق نشان داد که زنانی که تجربه دوستی دارند، تعلق عاطفی کم، بی‌اعتمادی و تمایل به تنوع‌طلبی داشته و به‌لحاظ وضعیت اشتغال نیز شاغل هستند، بیشترین نگرش مثبت به طلاق را دارا هستند. این یافته، از سویی اطلاعات ما را راجع به پیامدهای بلندمدت دوستی‌ها و روابط قبل از ازدواج کامل‌تر می‌کند و می‌تواند سرنخ‌هایی برای نهادهای فرهنگی-تربیتی در ارتباط با آگاهی‌بخشیدن به نوجوانان و جوانان - و اصلاح الگوهای تعاملی با جنس مخالف- فراهم کند؛ زیرا به نظر می‌رسد که بسیاری از دختران نوجوان و جوان در روابط آزاد، بیشتر به نتایج کوتاه‌مدت آن (تأمین برخی نیازها) می‌اندیشند و به دلیل کم‌تجربگی از پیامدهای بلندمدت آن آگاهی ندارند؛ بنابراین، یک راه موثر می‌توان انتقال تجارب زیسته افرادی باشد که این راه را رفته‌اند و پیامدهای منفی بلندمدت روابط آزاد را تجربه کرده‌اند. از سوی دیگر، این مطالعه ابعاد دقیق‌تری از ریشه‌های ناسازگاری و طلاق را برای ما روشن می‌کند و بر ضرورت فراهم‌سازی و تسهیل خدمات مشاوره‌ای به‌منظور کاستن از خطر طلاق برای زوجینی تأکید می‌کند که به دلیل تجارب نامناسب قبلی، اکنون زندگی مشترک آن‌ها در خطر

سلامت جنسی، ۲۲-۲۰ آبان ۱۳۸۸. دانشگاه شاهد.
<https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1014920.html>.
 باستانی، س.، گلزاری، م.، و روشنی، ش. (۱۳۹۰). پیامدهای طلاق عاطفی و استراتژی‌های مواجهه با آن. *خبرنامه/نموده‌پژوهی*، ۷(۲)، ۲۴۱-۲۵۷.
https://jfr.sbu.ac.ir/article_95912.html
 بهروزیان، ب.، و حسنونند، ا. (۱۳۹۵). بازسازی معنایی روابط جنسی پیش از ازدواج: ارائه یک نظریه زمینه‌ای. *فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۱۳(۲)، ۱۸۷-۲۱۲.
<https://civilica.com/doc/664300>
 بوالهری، ج.، رمضان‌زاده، ف.، عابدی‌نیا، ن.، نقی‌زاده، م. م.، پهلوانی، ه.، و صابری، س. م. (۱۳۹۱). بررسی برخی علل منجر به تقاضای طلاق در زوجین متقاضی طلاق در دادگاه‌های تهران. *اپیدمیولوژی ایران*، ۸(۱)، ۸۳-۹۳.
<http://irje.tums.ac.ir/article-1-23-fa.html>
 خلیج‌آبادی فراهانی، ف. (۱۳۹۱). تأثیر معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج بر احتمال طلاق در بین افراد تحصیل‌کرده دانشگاهی. *مطالعات راهبردی زنان*، ۱۵(۵۸)، ۴۹-۹۲.
<https://doi.org/10.22095/jwss.2013.91774>
 خلیج‌آبادی فراهانی، ف. (۱۴۰۰). اهمیت ازدواج و تعیین‌کننده آن با تأکید بر نقش نگرش و تجربه جنسی قبل از ازدواج در دختران دانشجو در تهران. *مطالعات جمعیتی*، ۱۷(۱)، ۳-۳۴.
<https://doi.org/10.22034/jips.2021.243444.1075>
 خلیج‌آبادی فراهانی، ف.، و شجاعی، ج. (۱۳۹۲). بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه‌های تهران نسبت به تأثیر معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج بر رضایت زناشویی. *مطالعات راهبردی زنان*، ۱۶(۶۱)، ۱۴۹-۱۸۸.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20082827.1392.16.61.5.1.188>
 خلیج‌آبادی فراهانی، ف.، کاظمی‌پور، ش.، و رحیمی، ع. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج بر سن ازدواج و تمایل به ازدواج در بین دانشجویان دانشگاه‌های تهران. *خانواده‌پژوهی*، ۹(۱)، ۷-۲۸.
https://jfr.sbu.ac.ir/article_96221.html
 درگاه ملی آمار. (۱۳۹۵). نتایج تفصیلی سرشماری کشور در

است. زوجینی که قصد ازدواج دارند، اولاً، باید آگاهی بیشتری راجع به تأثیرات احتمالی الگوی زندگی پیشینی همدیگر بر روی زندگی آینده خود کسب کنند و آگاهانه درباره انتخاب همسر آینده تصمیم بگیرند و ثانیاً، در صورت تمایل و اصرار بر ازدواج، پیشاپیش اقدامات مداخله‌ای برای کاستن یا رفع این تأثیرات منفی صورت بگیرد تا احتمال طلاق در آینده کاهش یابد.

در پایان باتوجه به یافته‌ها چند پیشنهاد پژوهشی مطرح می‌شود: مطالعه طولی تأثیر نحوه ازدواج بر رضایت زناشویی و سازگاری زوجین، نقش واسطه‌ای ویژگی‌های شخصیتی در پیامدهای منفی روابط قبل از ازدواج بر سازگاری زوجین، تأثیر تجارب قبلی بر روابط زناشویی، مقایسه تأثیر تجربه دوستی قبل از ازدواج به تمایل به طلاق بین دو جنس.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافع با شخص یا سازمانی ندارند.

منابع فارسی

احمدی، ا.، و اسفندیار، ج. (۱۳۹۹). رتبه‌بندی محلات شهر تهران از نظر سطح برخورداری و کیفیت زندگی با استفاده از Fuzzy TOPSIS. *فuzzy TOPSIS*، ۵(۱)، ۱۲۷-۱۴۸.
<https://doi.org/10.22108/ue.2021.124422.1151>
 آقامحمدیان شعرف، ح. ر. و نیمروزی، ف. (۱۳۸۵). بررسی مقایسه‌ای رضایتمندی زندگی زناشویی در دانشجویان با و بدون روابط غیررسمی قبل از ازدواج. *دومین کنگره سراسری آسیب‌شناسی خانواده در ایران*، ۲۸-۲۵ اردیبهشت ۱۳۸۵. تهران.
<https://profdoc.um.ac.ir/paper-1010897abstract.html>
 آقامحمدیان شعرف، ح. ر.، جوادی کوران ترکیه، م.، آزادی، ز.، و جهانیان نجف‌آبادی، ا. (۱۳۸۸). بررسی روابط قبل از ازدواج در رضایتمندی جنسی پس از ازدواج متأهلین. *چهارمین کنگره سراسری خانواده و*

- <https://doi.org/10.22108/ssoss.2019.113584.1325.54>
 قورچی بیگی، م.، اقبالی، ا. (۱۳۹۹). ساخت اجتماعی طلاق
 توافقی در ایران. *خانواده‌پژوهی*، ۱۶(۱)، ۹۷-۱۱۴.
https://jfr.sbu.ac.ir/article_97808.html
 کفاشی، م.، و سرآبادانی، س. (۱۳۹۳). عوامل اقتصادی-
 اجتماعی مؤثر بر طلاق عاطفی دو گروه زنان متأهل
 خانه‌دار و شاغل شهر قم. *پژوهش‌های جامعه‌شناسی*
 معاصر، ۳(۵)، ۱۲۵-۱۵۳.
https://csr.basu.ac.ir/article_1308.html
 کلانتری، ع.، روشنفر، پ.، و جواهری، ج. (۱۳۹۰). مرور
 سه دهه تحقیقت علل طلاق در ایران. *مطالعات راهبردی*
 زن، ۱۴(۵۳)، ۱۲۹-۱۶۲.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20082827.1390.14.53.5.1>
 کلمن، ج. س. (۱۳۹۰). *بنیادهای نظریه اجتماعی* (منوچهر
 صبور، مترجم). چاپ سوم. نی.
 مدیری، ف.، و رحیمی، ع. (۱۳۹۵). اشتغال زنان، نشاط
 زناشویی و گرایش به طلاق (مطالعه موردی: متأهلان
 شهر تهران). *زن در توسعه و سیاست*، ۱۴(۴)، ۴۵۱-۴۷۵.
<https://doi.org/10.22059/jwdp.2016.60964>
 ملک‌عسگر، س.، مظاهری، م. ع.، و صادقی، م. ا. (۱۳۹۶).
 راب رابطه میان سطوح متفاوت روابط پیش از ازدواج و
 نگرش والدین به آن با میزان سازگاری زناشویی زوجین.
راهبرد فرهنگ، ۱۰(۳۸)، ۱۰۱-۱۲۵.
https://www.jsfc.ir/article_50906.html
 مؤذن، م.، و صدیقی‌فرد، م. (۱۴۰۲). ارتباط پیش از ازدواج با
 تنوع‌طلبی و طلاق دانشجویان متأهل و مطلقه دانشگاه
 آزاد اسلامی واحد گرمسار. *اولین همایش ملی آسیب‌های*
اجتماعی فرهنگی شهری با تمرکز بر چالش‌های
نوظهور. اسلامشهر. <https://civilica.com/doc/1926039>
 موسوی، ا. (۱۳۸۴). *تأثیر روابط قبل از ازدواج بر تعارضات*
زناشویی در دانشجویان متأهل دانشگاه‌های دولتی شهر
تهران در سال تحصیلی ۱۳۸۳-۸۴ [پایان‌نامه کارشناسی
 ارشد منتشر نشده]. دانشگاه تربیت معلم.
 میرزایی، ح.، فتحی آشتیانی، ع.، سلیمانی، ع. ا.، یوسفی، ن.
 (۱۳۹۶). مقایسه رضایت زناشویی در زنان باتوجه‌به
۱۳۹۵. مرکز آمار ایران. <https://amar.org.ir/population-and-housing-census>
 درگاهی، ح.، قاسمی، م.، بیرانوند، ا. (۱۳۹۷). عوامل اقتصادی
 و اجتماعی مؤثر بر طلاق در ایران با تأکید بر ادوار
 تجاری، آموزش و اشتغال زنان. *اقتصاد و الگوسازی*،
 ۹(۴)، ۹۵-۱۲۰.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24765775.1397.9.4.4.5>
 دری نجف‌آبادی، ز.، مهرآرا، م.، غفاری، ف.، و هژبرکیانی، ک.
 (۱۴۰۰). بررسی تأثیر اشتغال زنان بر ازدواج و طلاق.
اقتصاد و الگوسازی، ۱۲(۲)، ۱۶۷-۱۹۵.
<https://doi.org/10.29252/jem.2021.223380.1651>
 رضایی، ع. م.، میرزاده کوهشاهی، ف.، و یعقوبی ترکی، ا.
 (۱۳۹۶). تعاملات عاطفی زوجین و نقش آن در طلاق
 عاطفی و اقدام به طلاق: یک پژوهش کیفی.
خانواده‌پژوهی، ۱۳(۴)، ۵۸۵-۶۰۴.
https://jfr.sbu.ac.ir/article_97614.html
 شیخ دارانی، ه.، مهرابی، ح. ع.، کجباف، م. ب.، و عابدی، م.
 ر. (۱۳۸۷). بررسی تأثیر آموزش مبتنی بر افزایش آگاهی
 از آسیب‌های ناشی از روابط آسیب‌زای دختر و پسر بر
 نگرش دانش‌آموزان دختر مدارس دوره متوسطه
 شاهین‌شهر. *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*،
 ۱۰(۳۸)، ۴۱-۶۲.
https://journals.iau.ir/article_533744.html
 فرخی، م.، و مرادی، ع. (۱۴۰۰). عوامل اجتماعی مؤثر بر نگرش
 افراد به مقوله طلاق (مورد مطالعه زنان متأهل اسلام‌آباد
 غرب). *زن و مطالعات خانواده*، ۱۴(۵۱)، ۷۹-۱۰۱.
<https://doi.org/10.30495/jwsf.2020.1873726.1384>
 قادرزاده، ا.، محمدی، ف.، و محمدی، ح. (۱۳۹۶). جوانان و
 روابط پیش از ازدواج؛ مطالعه کیفی زمینه‌ها، تعاملات و
 پیامدهای آن. *راهبرد فرهنگ*، ۱۰(۳۸)، ۷-۴۰.
https://www.jsfc.ir/article_50897.html
 قنبری برزیان، ع.، سلیمانوندی، ش.، و فاطمی، ن. ا. (۱۳۹۷).
 تأملی بر تأثیر روابط جنسی پیش از ازدواج بر گرایش به
 ازدواج مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان.
پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۷(۳)، ۳۳-

- American families. *Sage Journal*, 4(3), 7-33.
<https://doi.org/10.1525/ctx.2005.4.3.33>
- Chlen, S. C. H., & Mustaffa, M. S. (2008). *Divorce in Malaysia*. Seminar Kaunseling Keluarga, Aug 30, Malaysia.
- Coleman, J. S. (2011). *Foundations of social theory* (M. Sabouri, Trans.). Ney. [In Persian].
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94(1), 95-120. <https://www.jstor.org/stable/2780243>
- Dargahi, H., Ghasemi, M., & Beiranvand, A. (2019). The impacts of economic and social factors on divorce rate in Iran with emphasis on business cycles, women's education and employment. *Journal of Economics & Modelling*, 9(4), 95-120. [In Persian].
<https://doi.org/20.1001.1.24765775.1397.9.4.4.5>
- Dorri-Najafabadi, Z., Mehrara, M., Ghaffari, F., & Hojabr-Kiani, K. (2021). Investigating the impact of women's employment on marriage and divorce. *Journal of Economics & Modelling*, 12(2), 167-195. [In Persian]. <https://doi.org/10.29252/JEM.2021.223380.165>
- Edwards, J. N., & Booth, A. (2014). *Sexuality, marriage, and well-being: The middle years*. In A. S. Rossi (Ed.), *Sexuality Across the Life Course* (pp. 233-259). The University of Chicago Press.
<https://psycnet.apa.org/record/1994-98116-009>
- Farokhi, M., & Moradi, A. (2021). Social factors affecting the attitude of individuals towards divorce (Case study: Married women in Islamabad gharb). *Women and Family Studies*, 14 (51), 79-101. [In Persian]. [10.30495/jwsf.2020.1873726.1384](https://doi.org/10.30495/jwsf.2020.1873726.1384)
- Fowers, B. J., Montel, K. H., & Olsons, D. H. (1996). Predicting marital success for premarital couple types based on prepare. *Journal of Marital & Family Therapy*, 22(1), 103-119.
<https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1996.tb00190.x>
- Gaughan, M. (2002). The substitution hypothesis: The impact of premarital liaisons and human capital on marital timing. *Journal of Marriage and Family*, 64(2), 407-419. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00407.x>
- Ghanbaribarzain, A., Salmanvandy, S., & Fatemi, N. (2018). An analysis of the impact of premarital sexual relations on marriage orientation (Case study: Students of University of Isfahan). *Strategic Research on Social Problems*, 7(3), 33-54. [In Persian].
<https://doi.org/10.22108/SSOSS.2019.113584.1325>
- Giddens, A. (1992). *The transformation of intimacy: Sexuality, love, and eroticism in modern societies*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Iran Statistics Portal. (2016). *Detailed results of the country's census in 2016*. Iran Statistics Center. [In Persian].
- Jose, A., O'Leary, K. D., & Moyer, A. (2010). Does روابط قبل از ازدواج. خانواده‌پژوهی، ۱۳(۳)، ۳۶۱-۳۷۴.
https://jfr.sbu.ac.ir/article_97573.html
- نژادکریم، ا.، سعیدی‌فرد، ط.، وحیدنیا، ن.، و احمدی، خ. (۱۳۹۵). نقش روابط پیش از ازدواج در خیانت زناشویی. *سلامت اجتماعی*. ۳(۴)، ۲۹۹-۳۰۶.
<https://www.sid.ir/paper/fa203890>
- ## References
- Aghamohamedian-Shearbaf, H. R., Nimrozi, F. (2006). A comparative study of marital life satisfaction in students with and without informal relationships before marriage. *The second National Congress of Family Pathology in Iran*, Shahid Beheshti University [In Persian].
<https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1015897.html>
- Aghamohammadian-Shearbaf, H. R., Javadi-Kuran-Türkiye, M., Azadi, Z., Jahanian-Najafabadi, A. (2009). Investigating premarital relationships in the sexual satisfaction of married people after marriage. *The Fourth National Congress of Family and Sexual Health*. Shahed University. [In Persian].
<https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1014925.html>
- Ahmadi, A., & Esfandiar, J. (2020). Ranking of the neighborhoods of Tehran metropolis in terms of development and quality of life: A fuzzy TOPSIS approach. *Urban Economics*, 5(1), 127-148. [In Persian]. <https://doi.org/10.22108/ue.2021.124422.1151>
- Ascandra, W., Bachtar, N., & Nazer, M. (2019). An economic analysis of women's employment and divorce. *Journal Erspektif Pembinaan Dan Pembangunan Daerah*, 6(5), 535-544.
<https://doi.org/10.22437/ppd.v6i5.6446>
- Bastani, S., Golzari, M., & Roshani, S. (2011). Consequences of emotional divorce and coping strategies. *Family Research*, 7(2), 241-257. [In Persian]. https://jfr.sbu.ac.ir/article_95912.html?lang=fa
- Bauman, Z. (2003). *Liquid Love: On the frailty of human bonds*. Polity Press.
- Behroozian, B., & Hasanvand, E. (2017). Semantic rebuilding of premarital sexual relations: Proposing a grounded theory. *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, 13(2), 187-212. [In Persian]. <https://civilica.com/doc/664300>
- Berrington, A., & Diamond, I. (1999). Marital dissolution among 1958 British birth cohort: The role of cohabitation. *Population Studies*, 53(1), 19-38. <https://doi.org/10.1080/0032472030808066>
- Bolhari, J., Ramezanzadeh, F., Abedinia, N., Naghizadeh, M., Pahlavani, H., & Saberi, S. (2012). To explore identifying the influencing factors of divorce in Tehran. *IRJE*, 8(1), 83-93. [In Persian]. <http://irje.tums.ac.ir/article-1-23-fa.html>
- Brown, S. L. (2005). How cohabitation is reshaping

- <https://doi.org/10.1080/00926230591006719>
- Malekasgar, S., Mazaheri, M. A., & Sadeq, M. (2017). Relations between different levels of premarital relationship and attitude of parents towards it with the level of couple's marital compatibility. *The Culture Strategy Quarterly*, 10(38), 101-125. [In Persian] https://www.jsfc.ir/article_50909.html
- Manning, W. D., & Cohen, J. A. (2012). Premarital cohabitation and marital dissolution: An examination of recent marriages. *Journal of Marriage and Family*, 74(2), 377-387. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.00960.x>
- Mirzaie, H., Fathi-Ashtiani, A., Soleymani, A. A., & Yousefi, N. (2018). Comparison of marital satisfaction in married women in consideration of premarital relationship. *Journal of Family Research*, 13(3), 361-374. https://jfr.sbu.ac.ir/article_97573.html
- Moazen, M., & Sedaghatifard, M. (2023). Premarital relationship with diversification and divorce of married and divorced students of Islamic Azad University, Garmsar. *The First National Conference on Urban Social-Cultural Harms with a Focus on Emerging Challenges*, Islamshahr. [In Persian]. <https://civilica.com/doc/1926039>
- Modiri, F., & Rahimi, A. (2017). Women's employment, marital happiness and tendency to divorce (Case study: Married people in Tehran). *Woman in Development and Politics*, 14(4), 451-475. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2016.60964>
- Mousavi, I. (2005). *The effect of premarital relationships on marital conflicts in married students of public universities in Tehran in the 2004-2005* [Unpublished master thesis]. Tarbiat Moalem University. [In Persian].
- Nazio, T. (2008). *Cohabitation, family & society*. Routledge.
- Nejhadkarim, E., Saeidifard, T., Vahidnia, N., & Ahmadi, K. H. (2016). The role of before marriage relationships in infidelity. *Commonity Health*, 3(4), 299-306. [In Persian]. <https://sid.ir/paper/253895/en>
- Parsons, T., & Bales, R. F. (1955). *Family, socialization and interaction process*. Glencoe, IL: Free Press
- Qaderzadeh, O., Mohammadi, F., & Mohammadi, H. (2017). The youth and premarital relationships: A qualitative study of contexts, interactions and consequences. *The Culture Strategy Quarterly*, 10(38), 7-40. [In Persian]. https://www.jsfc.ir/article_50897.html?lang=en
- Qurchibaygi, M., & Eghbali, A. (2020). Social construction of consent divorce in Iran. *Family Research*, 16(1), 97-114. [In Persian]. https://jfr.sbu.ac.ir/article_97808.html
- Rezaei, A. M., Mirzadeh Kouhshahi, F., & Yaghoubi Taraki, E. (2017). Couples' emotional interactions and its role in emotional divorce and initiating for divorce: A Qualitative Study. *Journal of Family*
- premarital cohabitation predict subsequent marital stability and marital quqlity? A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, 72(1), 105-116. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2009.00686.x>
- Kafashi, M., & Sarabadani, S. (2015). The effective social-economic factors of emotional divorce between two groups of housewives and working women of Qom County. *The Journal of Contemporary Sociological Research*, 3(5), 125-153. [In Persian]. https://csr.basu.ac.ir/article_1308.html?lang=en
- Kalantari, A., Roshanfekr, P., & Javaheri, J. (2011). Three decades of researches about "Divorce Causes" in Iran: A review. *Women's Strategic Studies Quarterly*, 14(53), 129-162. [In Persian]. <https://doi.org/20.1001.1.20082827.1390.14.53.5.1>
- Khalajabadi-Farahani, F. (2013). The influence of premarital heterosexual relationships on probability of divorce among university educated individuals. *Women's Strategic Studies Quarterly*, 15(58), 49-92. [In Persian]. <https://doi.org/20.1001.1.20082827.1391.15.58.3.6>
- Khalajabadi-Farahani, F. (2020). Adolescents and young people's sexual and reproductive health in Iran: A conceptual review. *Journal of Sex Research*, 57(6), 743-780. <https://doi.org/10.1080/00224499.2020.1768203>
- Khalajabadi-Farahani, F. (2022). The importance of marriage and its determinants; emphasizing the role of sexual attitude and experience before marriage among female college students in Tehran. *Iranian Population Studies*, 7(1), 3-34. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jips.2021.243444.1075>
- Khalajabadi-Farahani, F., Kazemipour, S., & Rahimi, A. (2013). The influence on premarital heterosexual relationships on marital timing and marital desire among college students in Tehran. *Journal of Family Research*, 9(1), 7-28. [In Persian]. <https://doi.org/20.1001.1.20082827.1392.16.61.5.1>
- Khalajabadi-Farahani, F., & Shojaei, J. (2013). The attitude of college students in Tehran towards the effect of premarital heterosexual relationships on marital satisfaction. *Women's Strategic Studies Quarterly*, 16(61), 149-188. [In Persian]. <https://doi.org/20.1001.1.20082827.1392.16.61.5.1>
- Kitson, G. C., & Holmes, W. M. (1992). *Portrait of Divorce: Adjustment to Marital Breakdown*. Guilford.
- Legkauskas, V., & Stankevičienė, D. (2009). Premarital sex and marital satisfaction of middle aged men and women: a study of married Lithuanian couples. *Sex Roles*, 60, 21-32. <https://doi.org/10.1007/s11199-008-9497-0>
- Litzinger, S., & Gordon, K. C. (2005). Exploring relationships among communication, sexual satisfaction, and marital satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 31(5), 409- 424.

- in *Applied Psychology*, 38(10), 41-62. [In Persian].
https://journals.iau.ir/article_533744.html?lang=en
- Strauss, A. M. (2012). *The relationship between premarital sexual history and marital satisfaction for men*. George Mason University.
- Treas, J., & Giesen, D. (2000). Sexual infidelity among married and cohabiting Americans. *Journal of Marriage and Family*, 62(1), 48-60.
<https://www.jstor.org/stable/1566686>
- Webster, P. S., Orbuch, T. L., & House, J. S. (1995). Effects of childhood family background on adult marital quality and perceived stability. *American Journal of Sociology*, 101(2), 404-432.
<https://www.jstor.org/stable/2782433>
- Research*, 13(4), 585-604. [In Persian].
https://jfr.sbu.ac.ir/article_97614.html?lang=en
- Santtila, P., Wager, I., Witting, K., Harlaar, N., Jern, P., Johansson, A. & Sandnabba, N. K. (2007). Discrepancies between sexual desire and sexual activity: Gender differences and associations with relationship satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 34(1), 31-44.
<https://doi.org/10.1080/00926230701620548>
- Sheikh-Darani, H., Mehrabi, H. A., Kajbaf, M. B., & Abedi, M. R. (2009). The effect of information dissemination training about consequences of girls and boys harmful relations on attitude of girl's students of high schools. *Knowledge & Research*